

Kontradiktórnosť hlavného pojednávania (teoretické a praktické problémy konania pred súdom)

1/ vymedzenie pojmu kontradiktórnosť hlavného pojednávania, dôkazné bremeno v konaní pred súdom a možnosti aktivity súdu v dokazovaní

Pokiaľ ide o zásadu kontradiktórnosti trestného konania, tak je potrebné zdôrazniť, že táto zásada je považovaná (a to aj v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva) za podstatu spravodlivého procesu, avšak jej obsah sa definuje rôznymi spôsobmi.

Často je zásada kontradiktórnosti nesprávne zamieňaná so sporovým konaním, či priamo so systémom common law (t. j. trestným systémom anglosaského typu). Na tomto mieste je možné uviesť definíciu kontradiktórneho konania, ktorá bola použitá v projekte Corpus Juris, podľa ktorej je možné **považovať za kontradiktórny proces, v ktorom sa rešpektujú zásady rovnosti zbraní, ktorý zaisťuje, aby mali strany prístup k akýmkoľvek dôkazom a argumentom, ktoré boli predložené súdu a ktoré by mohli mať vplyv na prejednanie veci a súdne rozhodnutie.**

Z tejto, pomerne všeobecnej definície, možno vyvodíť, že zásadu kontradiktórnosti nie je možné stotožňovať len so súperením strán v anglosaskej podobe, pretože táto zásada je širšia a tvorí ju niekoľko ďalších zásad, ktoré ovládajú trestné konanie a to:

- zásada verejnosti – t. j. strany majú nezávislému súdu predkladať dôkazy a argumenty zásade vo verejnom súdnom konaní
- zásada ústnosti – dôkazy by mali byť súdu predkladané zásadne ústne (výsluchy svedkov, znalcov, obžalovaného, čítanie listinných dôkazov a podobne) s tým, že čítanie výpovedí svedkov z prípravného konania by malo byť skôr výnimočné a len v nevyhnutných prípadoch (napríklad smrť svedka a podobne)
- zásada bezprostrednosti – t. j. nezávislý súd má rozhodovať len na základe dôkazov, ktoré boli pred ním vykonané v priebehu pojednávania – samozrejme je možné stanoviť výnimky, v ktorých sa obžalovaný môže výslovene vzdať práva na kontradiktórny proces a kde súd pristúpi k rozhodnutiu bez vykonávania dôkazov (napríklad uznanie viny, dohoda o vine a treste, či akceptovanie trestného rozkazu)
- zásada rovnosti strán – z ktorej vyplýva, že tak prokurátor ako aj obžalovaný (ako dve nosné strany trestného procesu) majú prístup k dôkazom a argumentom protistrany a majú možnosť ich spochybníť (konfrontačná zásada) – rovnosť strán je chápaná ako rovnosť v procesných právach a nie v povinnostiach, nakoľko je v zásade len povinnosťou prokurátora aby dokazoval vinu obžalovaného, samotný **obžalovaný môže byť pasívny** a nemusí nič spochybňovať a ani dokazovať (**dokonca sa môže vzdať aj prejednanie veci v jeho prítomnosti**)
 - z uvedenej zásady vyplýva aj **právo obžalovaného byť prítomný pri prejednaní veci** (ide o právo a **nie povinnosť obžalovaného** preto niektoré rozhodnutia súdov, ktoré vyslovene konštatujú nemožnosť konania hlavného pojednávania v neprítomnosti obžalovaného pri niektorých trestných činoch – napríklad zanedbaní povinnej výživy – vyvolávajú oprávnené pochybnosti).

Zásada kontradiktórnosti trestného konania teda (v stručnosti) znamená **diskusiu strán o predložených dôkazoch a argumentoch protistrany vo verejnom súdnom konaní** pred nezávislým súdom, ktorý je povinný rozhodnúť len na podklade dôkazov, ktoré boli pred ním bezprostredne vykonané. Zásada kontradiktórnosti trestného konania teda zahŕňa v sebe celý

system záruk (zásad), ktorými je ovládané trestné konanie a ktoré v súhrne tvoria spravodlivý proces. Určité poňatie takto chápanej zásady kontradiktórnosti podáva aj Ústava SR, ktorá v článku 48 ods. 2 zdôrazňuje že každý má právo (okrem iného) aj na to, aby jeho vec bola prejednaná v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom.

(diskusia o práve a judikatúre)

Tu treba zdôrazniť, že zásada kontradiktórnosti **neznamená len diskusiu o dôkazoch, ale aj diskusiu o argumentoch strany**, ktoré by mali by predložené protistrene (ide napríklad o právny rozbor zaslaný súdu jednou zo strán a podobne). **Predmetnom diskusie by teda mali byť aj otázky právne.** V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že odborná literatúra pomaly ustupuje od názorov, ktoré vychádzali z toho, že predmetom sporu a diskusie môžu byť len skutkové okolnosti a nie okolnosti právne, nakoľko súd pozná právo (**iura novit curia – teda strany predložia fakty a súd aplikuje právo**). Predmetná zásada sa v súčasnosti vykladá skôr tak, že súd pozná objektívne právo, teda napríklad obsah Trestného zákona, avšak tu ide o interpretáciu právneho predpisu. **Interpretácia právneho predpisu je proces a nie znalosť** (ide tu o to, či určitý skutkový dej možno podradiť pod určitú hmotnoprávnu normu, ktorú síce súd pozná, avšak jej aplikácia na daný prípad môže byť medzi stranami sporná). Vzhľadom k uvedenému **je potrebné dať na diskusiu aj právne otázky a ich možné rôzne interpretácie (v podmienkach SR je typickým príkladom diskusie aj o právnych argumentoch napríklad konanie o odvolaní, kde prvostupňový súd zasiela odvolanie aj protistrane na vyjadrenie, pričom odvolania obsahujú aj právne rozbor a argumentácie).** Podľa rozhodnutí ESLP nie je vždy nutným, aby diskusia strán prebiehala vždy ústne, niekedy postačí aj diskusia vedená písomne.

Rovnako tak je prípustným viesť spor o to, či niektorá judikatúra je použiteľná na daný konkrétny prípad (napríklad strana sa odvoláva na predvídateľnosť rozhodnutia súdu s odkazom na ustálenú judikatúru, pričom druhá strana namieta, že judikatúra predložená protistranou nie je aplikovateľná na posudzovaný prípad). Napríklad ide prípady, keď obhajca poukazuje na judikatúru ESLP a chce ju aplikovať na daný prípad (mal by súdu ako aj protistrane takú judikatúru predložiť – tu treba uviesť, že v **odbornej literatúre pretrvávajú pochybnosti o tom, či zásada iura novit curia znamená aj to, že súd pozná, okrem práva, aj judikatúru.** Zrejme pod zásadu iura novit curia možno podradiť znalosť oficiálnej judikatúry NS SR (teda judikatúry uverejňovanej v rámci Zbierky rozhodnutí a stanovísk). Problematickým však je že sa často argumentuje aj judikatúrou nižších súdov, ďalej Ústavného súdu SR, v rámci komparatívneho výkladu sa taktiež argumentuje judikatúrou Ústavného súdu a Najvyššieho súdu ČR a samozrejme aj judikatúrou ESLP. Zásadou je, že strany by mali argumentovať len judikatúrou, ktorá je publikovaná, t. j. dostupná, v opačnom prípade by musia predložiť rozhodnutie súdu, ktorým argumentujú (pri publikovaných rozhodnutiach by strany mali uviesť aspoň identifikačné údaje rozhodnutia, ktorým argumentujú ako aj prameň, kde je uverejnené. V prípadoch, keď sa argumentuje napríklad rozhodnutím ESPL, ktoré doposiaľ nebolo publikované v slovenskom jazyku (tu treba uviesť, že neexistuje oficiálny preklad rozhodnutí ESPL zo strany štátu) mala by argumentujúca strana predložiť preklad rozhodnutia, nakoľko konanie pred súdom sa vedie v štátnom jazyku). Len pre úplnosť je nutné uviesť, že predkladanie judikatúry je argumentáciou strany, ktorá je zameraná na to, aby súd postupoval rovnako ako v predkladanom rozhodnutí, teda podľa zásady, že v rovnakých, či podobných veciach sa má rozhodovať rovnako. Predkladanie judikatúry teda nie je dôkaz a preto sa ten kto predloží neexistujúcu judikatúru (v praxi sa tak už stalo) nedopúšťa trestného činu marenia spravodlivosti.

Len pre úplnosť možno uviesť, že **svoju predstavu právneho hodnotenia** prípadu môže ponúknuť aj súd (formou oznamu o zmene právnej kvalifikácie skutku – k spornosti tohto kroku pozri nižšie). Nemal by tak však robiť ak by išlo o určitý „návod“ jednej zo strán ako ďalej v konaní postupovať.

(Zásada kontradiktórnosti súladná s kontinentálnym ako aj anglosaským poňatím práva)

Zásada kontradiktórnosti je **súladná tak s anglosaskými právnymi systémami ako aj s právnymi systémami kontinentálneho typu**. Ak v systéme kontinentálneho typu (v inkvizičnom systéme) je zahrnutá zásada kontradiktórnosti (a v rámci nej aj zásady verejnosti, ústnosti, bezprostrednosti, rovnosti strán a konfrontačná zásada, tak ako je to aj v podmienkach SR) nemá s takýmto právnym systémom problém ani Európsky súd pre ľudské práva (napokon, tento súd ani doposiaľ nespochybnil kontinentálny typ trestného konania ako taký s tým, že by bol v rozpore so zásadou kontradiktórnosti, pretože podstatným tu je, pre Európsky súd pre ľudské práva, práve systém záruk, ktoré v súhrne tvoria spravodlivý proces a ktoré môžu byť celkom dobre poskytnuté aj v systéme kontinentálneho typu).

Len pre úplnosť je potrebné uviesť, že v praxi sa už len sporadicky možno stretnúť s klasickým inkvizičným právnym systémom (systémom kontinentálneho typu), nakoľko prevládajú spravidla **zmiešané právne systémy**, ktoré kombinujú tak prvky kontinentálneho typu ako aj prvky anglosaského typu (a to aj opačne, **napríklad v Anglicko smeruje k vytvoreniu dvojfázového trestného konania tak ako je to na kontinente, t. j. prípravné konanie a následne konanie pred súdom**). – k uvedenému pozri podrobnejšie Fenyk, J.: Zásada kontradiktórni v trestním řízení anglosaského a kontinentálního typu, publikované v Zborníku Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám, LexisNexis CZ, Praha 2007, Fenyk, J.: Několik poznámek k věcnému záměru zákona o trestním řízení soudním (trestního řádu) České republiky 2008, publikované v Zborníku Teoretické a praktické problémy dokazovania, Pocta JUDr. Vladimírovi Mathernovi k 80. narozeninám, Bratislavská vysoká škola práva, Bratislava 2008)

***Poznámka** – to, že zakázanie akejkoľvek aktivity súdu v dokazovaní, aj keď je nevyhnutné, aby súd vystupoval pasívnejšie a zdržanlivejšie v dokazovaní viny, je kontinentálnemu poňatiu práva cudzie možno demonštrovať na príklade Talianska, ktoré zaviedlo čistý sporový proces bez možnosti súdu zasahovať do dokazovania. Tento spôsob vedenia dokazovania však korigovali rozhodovania Ústavného súdu v Taliansku v rokoch 1992 a 1993 (Taliansko zaviedlo silné prvky anglosaského systému do trestného procesu), ktorý uviedol (a tým aj revidoval čistý akuzачný systém v pojednávaní), že z **princípu legality vyplýva**, že dôkazy môže vykonávať aj súd, teda, že neprichádza do úvahy len taká koncepcia procesu, že by sa mohlo prihliadnuť len na dôkazy vykonané pred súdom stranami, nakoľko by došlo k rezignácii na zisťovanie pravdy v procese dokazovania s tým, že Ústavný súd Talianska taktiež **skritizoval úplnú nemožnosť použitia výpovedí z prípravného konania** v konaní pred súdom ako neprimeranú prekážku hľadania pravdy v dôsledku čoho došlo k vypusteniu tohto ustanovenia.*

To čo **odlišuje systém common law a systém inkvizičný** nie je teda ani tak uplatňovanie zásady kontradiktórnosti, ale to

1/ aká je úloha súdu a strán v takomto konaní, teda najmä to, či úloha súdu má byť vyslovene aktívna, prípadne len doplňujúca a poučovacia, respektíve úplne pasívna zameraná len na procesné vedenie pojednávania a následne rozhodnutie vo veci

2/ kto má povinnosť zisťovať skutkový stav veci bez dôvodných pochybností, teda či je konanie pred súdom ovládané zásadou zisťovania skutkového stavu veci (teda **zásady materiálnej pravdy** a či prípadne na uplatňovaní tejto zásady musí participovať aj súd), respektíve, či je ovládané (z pohľadu súdu) len **zásadou prejednacou** (podobne ako je to v civilnom konaní) s tým, že dôkazné bremeno má výhradne a len prokurátor (t. j. nie aj súd, pričom konanie pred súdom je ovládané **čisto formálnou pravdou** a súd v podstate vyslovuje právo tak, že konštatuje udržanie alebo neudržanie dôkazného bremena, **teda či sa prokurátorovi podarilo alebo nepodarilo v súdnom konaní preukázať vinu obžalovaného bez rozumných pochybností**).

Pokiaľ ide o **dokazovanie** tak je potrebné uviesť, že v právnom systéme kontinentálneho typu má súd veľmi aktívnu úlohu v dokazovaní, dokazovanie riadi, stanovuje poradie vykávania dôkazov a dôkazy taktiež sám vykonáva. V anglosaskom právnom systéme má súd pasívnu úlohu, vystupuje ako nestranný arbiter, sám sa na príprave dôkazov nepodieľa a jeho úlohou je zaistiť zákonnosť postupu použitého pri vykonávaní dôkazov. Klásť otázky svedkom, ktorí sú vypočúvaní stranami môže len v prípade, že to považuje za nevyhnutné k odstráneniu nejednoznačnosti v ich výpovediach (anglický sudca má dokonca teoretické oprávnenie vypočuť sám svedka, ktorý nebol vypočutý stranami s tým, že tak môže urobiť aj v prípade ak je to potrebné k ochrane spravodlivého procesu). V klasickom procese kontinentálneho typu napríklad nezaniká povinnosť preukázať vinu obvinenému ani v prípade ak sa k trestnému činu priznal (v podmienkach SR s výnimkou inštitútu priznania viny, ktoré ak súd prijme dokazovanie prebieha už len o výroku o treste, ochrannom liečení, či náhrade škody), avšak v systéme common law zbavuje priznanie obvineného súd povinnosti založiť odsúdenie na pred ním vykonaných dôkazoch a zbavuje povinnosti prokurátora preukazovať v súdnom konaní vinu obžalovaného (samotné priznanie obžalovaného však nestačí, musí byť prijaté súdom, ktorý skúma jeho „kvalitu“). – k uvedenému pozri bližšie Pokorný, L.: Úvod do trestnoprávnej komparatistiky, Auditorium, Praha 2010)

(podmienky trestného procesu pred súdom v SR)

Už z tohto stručného náčrtu kontinentálneho a anglosaského systému je zrejmé, že Trestný poriadok platný a účinný v SR obsahuje prvky z oboch systémoch. **Táto skutočnosť preto vyvoláva otázky o úlohe súdu v súdnom konaní**, a tieto otázky sú v súčasnosti najviac diskutované právnou praxou v SR, nakoľko odpovede na ne sú vyslovene v praxi sporné a spôsobujú rôznu interpretáciu ustanovení Trestného poriadku na území SR (odvolacími súdmi sa súdom prvého stupňa vytýka na jednej strane prílišná pasivita v dokazovaní a neobjasnenie všetkých podstatných skutkových a právnych otázok a na strane druhej (inými odvolacími senátmi) sa vytýka prílišná aktivita (horlivosť) súdu v dokazovaní čo hraničí až s pochybným nezávislosťou súdu a zásady rovnosti strán v prospech prokurátora).

Z časti je táto spornosť a nejednotnosť v názoroch na dôkazné bremeno v trestnom konaní ako aj na úlohu súdu v dokazovaní **spôsobená konzervatívnosťou niektorých sudcov a prokurátorov**, ktorí naďalej vychádzajú zo starého Trestného poriadku, teda najmä z toho, že súd je orgánom činným v trestnom konaní a má (prípadne aj namiesto prokurátora) zisťovať skutočný stav veci a to bez rozumných pochybností s tým, že v pochybnostiach o skutku, či o tom, či skutok spáchal obžalovaný, je možné oslobodiť obžalovaného len

v prípadoch, ak súd vyčerpал všetky možné dôkazy na objasnenie sporných otázok a vo veci naďalej zostali pochybnosti (napokon, to konštatuje aj staršia judikatúra).

Tu však treba uviesť, že prax, keď súd aktívne preberá úlohu v dokazovaní v súdnom konaní je nezriedka spôsobená aj tým, že **niektorí prokurátori nie sú vždy schopní riadne viesť výsluchy na pojednávaní, čo súvisí aj s tým, že ide spravidla o veci, ktoré nežalovali** a v prípravnom konaní ani nevykonávali dozor a preto ich ani podrobne nepoznajú (v podmienkach okresných prokuratúr a súdov je totiž nemožné, aby pojednávania boli vytyčované tak, aby si prokurátori mohli chodiť pojednávať svoje vlastné veci – t. j. veci, ktoré dozorovali v prípravnom konaní).

Z časti je táto spornosť na úlohu súdu v dokazovaní spôsobená aj samotným Trestným poriadkom, ktorý celkom zjavne **chcel „nakročiť“ len k prejednacej zásade v konaní pred súdom s dôkazným bremenom prokurátora** a s jeho výraznou aktivitou, avšak na strane druhej ponechal prípravné konanie prakticky bez zmeny a akékoľvek **prvky sporového konania zákonodarca ukončil na súde prvého stupňa** s tým, že sa už netýkajú odvolacieho konania (napríklad ustanovenie podľa ktorého ak odvolací súd zruší rozhodnutie prvého stupňa a tak prikáže súdu opätovne konať, zároveň aj nariadi súdu, teda nie stranám, aké konkrétne dôkazy má vo veci vykonať. Toto ustanovenie je vyslovene popretie rovnosti strán).

Na tomto mieste je potrebné zdôrazniť, že z hľadiska zákonodarného, nie sú celkom vhodné „polovičné“ cesty. **Ak zákonodarca hodlal oslabiť zodpovednosť štátnych orgánov za výsledok súdneho konania na úkor súboja strán, mal tak urobiť jednoznačnejšie a zrozumiteľnejšie**, než sa skutočne stalo, pretože v súčasnosti možno konanie pred súdom podľa Trestného poriadku označiť za akýsi **hybrid kontinentálneho a anglosaského typu** konania, ktorý, ako už bolo uvedené vyššie, umožňuje rôzne výklady na úlohu súdu a strán v dokazovaní

Konkrétne k podmienkam trestného procesu v SR a k úlohe súdu a prokurátora v nej:

Pokiaľ ide o aktivitu súdu v dokazovaní ohľadne otázky viny, dôkazné bremeno a zisťovanie skutkového stavu o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, tak som názoru, že **Trestný poriadok už v podstate zviadol v konaní pred súdom (ohľadne otázky viny, či nevinu) zásadu prejednávaci (z pohľadu súdu)**, kde úlohou súdu je len posúdiť, či prokurátor uniesol dôkazné bremeno a to na podklade dôkazov, ktoré boli pred súdom a protistranou vykonané (okrem uvedeného je úlohou súdu ohľadne otázky viny hlavne procesné vedenie konania, rozhodovanie o dôkazných návrhoch, či námietkach strán, poučovacia povinnosť obžalovaného, svedkov, znalcov a podobne).

Tieto závery vyplývajú s nasledovných ustanovení Trestného poriadku:

a) (orgány činné v trestnom konaní a súd) v prvom rade je nevyhnutné uviesť, a to je podstatná zmena oproti predchádzajúcemu Trestnému poriadku, že **v zmysle § 10 ods. 1 Tr. por. sa za orgány činné v trestnom konaní považujú už len policajt a prokurátor**. Súd už teda nie je zaradený medzi orgány činné v trestnom konaní, ale jeho úloha vyplýva z nestrannosti a nezávislosti súdov, ktoré vykonávajú súdnictvo (§ 10 ods. 2 Tr. por.).

- skutočnosť, že súdy boli zaradené medzi orgány činné v trestnom konaní viedla k tomu, že **v súdnom konaní bolo na súd v podstate prenesené dôkazné bremeno a súd bol nútený**

aktívne zisťovať skutkový stav veci o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti a v podstate nevystupoval ako nezávislý orgán, ktorý musí (aj pri pasivite prokurátora) dokazovať všetky rozhodné skutkové okolnosti a vyčerpať všetky dostupné (dosiahnuteľné) dôkazy (a až v pochybnostiach v prípade vykonania všetkých dostupných dôkazov mohol obžalovaného oslobodiť spod obžaloby).

V tomto smere je nutné sa stotožniť so Šámalom, že zaradenie súdu medzi orgány činné v trestnom konaní **nerešpektovalo skutočnosť, že štát v trestnej oblasti plní dve navzájom nezlučiteľné funkcie** a to jednak chrániť verejný poriadok a postihovať všetky osoby, ktoré ho závažným spôsobom narúšajú ako páchatel'ov trestných činov a jednak zaistiť nestranné rozhodovanie sporu o vine či nevine obžalovaného a dôsledkoch s tým spojených. Preve pre nezlučiteľnosť týchto funkcií viedla k tomu, že sa inštitucionálne ale aj procesne od seba oddelili orgány postihu (polícia a prokuratúra) a orgány súdne. **Kým polícia a prokuratúra sa radia k výkonnej moci štátu** (a to aj napriek tomu, že prokuratúra má formálne postavenie nezávislého orgánu), **súd je podľa klasickej del'by moci tret'ou (samostatnou) mocou v štáte**. Pokiaľ toto rozdelenie úloh nie je dôsledne rešpektované (tak ako to bolo v prípade zaradenia súdov medzi orgány činné v trestnom konaní), dochádza k tomu, že **súdy sú nesprávne považované taktiež (ako polícia a prokuratúra) za orgán trestnej represie a situované do takej pozície akoby svojou činnosťou kontinuálne nadväzovali** na činnosť polície a prokuratúry a tvorili s nimi jeden celok (pozri bližšie Šámal, P.: Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, Codex Bohemia, Praha 1999).

Je proste neprijateľná taká koncepcia, podľa ktorej by mal súd v súdnom konaní všetko sám objasniť, preukázať a rozhodnúť.

K uvedenému Šámal správne pripomína, že aktivita strán v súdnom spore je taká veľká, aký priestor jej poskytuje právna úprava, pretože strany sa vždy prispôbia právnej úprave a nie naopak. Vyššiu aktivitu strán (najmä prokurátora) preto v našich podmienkach nemožno dosiahnuť len tak, že budeme vyzývať prokurátora k vyššej aktivite a dúfať, že sníme zo sudcu dôkazné bremeno. **Základným cieľom trestného práva procesného by preto malo byť vytvorenie kontradiktórneho trestného konania kontinentálneho typu na základe zásad prezumpcie nevinu, práva na aktívnu obhajobu, rovnosti strán, bezprostrednosti a ústnosti, ktorých skutočné naplnenie potom vedie k želanému princípu, že ťažisko dokazovania je v súdnom konaní, ktoré musí byť konštruované tak, aby skutočne išlo o spor strán, čoho je možné docieľiť len tým, že sa zvýrazní (vyslovene v zákone uvedie medzi základné zásady trestného konania) že bremeno dokazovania je na prokurátorovi, ktorý je aj zodpovedný za to, či ho v konaní pred súdom unesie.**

Ak súd, podľa Trestného poriadku, nie je zaradený medzi orgány činné v trestnom konaní je zrejmé, že ho **nemožno považovať za pokračovanie polície a prokurátora**. Nezaradením medzi orgány činné v trestnom konaní dal zákonodarca najavo, že konanie pred súdom bude prebiehať pred **nezávislým súdom, ktorého úlohou nie je boj s kriminalitou** (ako si niektorí politici či verejnosť myslia), ale jeho úlohou je posudzovanie toho, či prokurátor uniesol alebo neuniesol dôkazné bremeno (otázka viny) a ak uniesol, tak je jeho úlohou ukládanie trestu. Súd by mal byť nezávislým arbitrom, ktorý poskytuje stranám priestor na vykonávanie dokazovania, ktoré potom hodnotí podľa zásada voľného hodnotenia dôkazov (s výnimkou uznania viny).

Vyčlenenie súdu z orgánov činných v trestnom konaní a zmena náhľadu na funkciu a úlohu súdu v trestnom procese je badateľná aj zo základných zásad trestného konania, v zmysle ktorých je zvýraznené

- prejednanie veci **pred nezávislým a nestranným súdom (§ 2 ods. 7 Tr. por.)**

- povinnosť zisťovať skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti majú už len orgány činné v trestnom konaní (teda nie aj súd), ktoré musia v zmysle § 2 ods. 10 Tr. por. zisťovať skutkový stav veci o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, pričom dôkazy obstarávajú z úradnej povinnosti (t. j. len orgány činné v trestnom konaní musia obstarávať dôkazy z úradnej povinnosti, takúto povinnosť však už nemá súd), pričom orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti, ktoré svedčia proti obvinenému ako aj okolnosti, ktoré svedčia proti obvinenému a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie (opätovne treba zdôrazniť, že **objasňovanie okolností prípadu je už v zmysle tejto základnej zásady doménou len orgánov činných v trestnom konaní ale nie aj súdu, povinnosťou súdu je spravodlivé rozhodnutie, za ktoré je nutné považovať aj rozhodnutie oslobodzujúce z dôvodu, že prokurátor neunesol dôkazné bremeno.** Len pre úplnosť je nutné dodať, že objasňovanie okolností svedčiacich v prospech aj neprospech obvineného policajtom a prokurátorom bude skôr doménou prípravného konania, v ktorom nemá prokurátor postavenie strany ale je pánom prípravného konania s tým, že v konaní pred súdom bude prokurátor usilovať o preukázanie viny obvineného, teda bude preukazovať okolnosti svedčiace proti obvinenému)

b) (len doplňujúca úloha súdu v dokazovaní) skutočnosť, že súd už nemá žiadnu povinnosť vykonávať dôkazy pokiaľ ide o vinu (nejde teda o úradnú povinnosť súdu) vyplýva celkom jednoznačne aj zo znenia základnej zásady trestného konania uvedenej v **§ 2 ods. 11 Tr. por.**, podľa ktorej súd **môže** (teda nemusí, nejde o povinnosť) vykonať aj dôkazy, ktoré strany nenavrhlí. V zmysle tejto zásady je teda dokazovanie doménou strán, pričom úradnú povinnosť na obstarávanie dôkazov majú len orgány činné v trestnom konaní. Toto ustanovenie je podstatné pre súd z toho dôvodu, že prokurátor má dôkazné bremeno len ohľadne otázky viny, teda ak preukáže vinu, je už úlohou a povinnosťou súdu uložiť trest pri ktorom je často nutné vykonať aj dokazovanie (napríklad vyžiadanie spisu a podobne), teda tu možno hovoriť o dôkazoch, ktoré strany nenavrhlí. Pôjde teda o dôkazy, ktoré sa netýkajú primárne otázky viny.

- skutočnosť, že hlavnou (podstatnou) úlohou súdu počas dokazovania na hlavnom pojednávaní je najmä vedenie pojednávania (dokazovania) s tým, že samotné dokazovanie vykonávajú strany vyplýva aj zo zásady trestného konania uvedenej v **§ 2 ods. 18 Tr. por.** podľa ktorej dokazovanie riadi súd, ktorý však výsluch obžalovaného, svedkov, poškodeného a znalcov **spravidla** prenecháva stranám. K uvedenému je nutné dodať, že podľa Slovníka slovenského jazyka je **význam slova „spravidla“** taký, že má zhodný význam ako slová „takmer pravidelne“, „obyčajne (obvykle)“, „bežne“, „typicky“ a podobne. **Z uvedeného vyplýva, že predmetná základná zásada prenecháva celkom jednoznačne vykonávanie dôkazov na hlavnom pojednávaní stranám (a nie súdu) s tým, že bežným by malo byť vykonávanie dôkazov stranami a len celkom výnimočne by mal dôkazy vykonávať sám súd** (súd napríklad sám vykonáva výsluch svedka mladšieho ako 14 rokov a podobne – pozri k tomu § 261 ods. 4 Tr. por., ale aj v takýchto prípadoch ide len o fakultatívnu možnosť súdu, pričom ak chce vykonať výsluch takýchto osôb súd sám, musí o tom dokonca formálne rozhodnúť). Pokiaľ ide o samotné hlavné pojednávanie teda **súd nemusí (len môže)** vykonať sám žiadny dôkaz, ktorý sa týka otázky viny (to je podstatné, nakoľko už bolo uvedené, že otázka trestu, či posudzovania podmienok vedenie pojednávania je výslovnou doménou súdu), a dokonca ani **nemusí odstraňovať** rozpory, ktoré nastanú v svedeckých výpovediach urobených v PK a následne na HP (§ 264 Tr.por.) a nemusí ani čítať výpovede svedkov

vykonané v PK pri ktorých sú splnené podmienky na ich čítanie podľa § 263 ods. 3 Tr. por. (to vyplýva z použitia slova „môže“ použitého v obidvoch týchto ustanoveniach). **Týmto sa jenoznačne oslabujú výsledky dokazovania v prípravnom konaní a posilňuje sa význam dokazovania na hlavnom pojednávaní, ktoré by nemalo byť len rekapituláciou dokazovania vykonaného v prípravnom konaní.**

- len pre úplnosť je potrebné uviesť, že v zmysle § 277 ods. 3 Tr. por. môže súd dokonca uložiť strane, aby zabezpečila dôkaz, ktorý navrhla vykonať pri odročení HP, teda aktivita strán nekončí len pri vykonávaní dôkazov na HP, ale je možná aj pri obstarávaní dôkazov (napríklad predvolávania svedkov, či vyžiadava znalecké posudky a podobne)

c) (postavenie prokurátora v súdnom a prípravnom konaní a porušenie zásady rovnosti strán v konaní pred súdom ak súd preberá na seba dôkazné bremeno)

Predmetné základné zásady trestného konania sú následne bližšie rozpracované v ustanoveniach upravujúcich konanie pred súdom (§ 237 Tr. por. a nasledujúce), z ktorých je zrejmé, že **prokurátor zastupujúci štát (§ 2 ods. 5 Tr. por.**, teda nie poškodeného ako sa bežne poníma postavenie prokurátora verejnosťou (prokurátor nie je predĺženou rukou skutočného, či domnelého poškodeného) sa pri zastupovaní obžaloby v súdnom konaní **spravuje zákonom** (t. j. aj vyššie uvedenými základnými zásadami, ktoré mu ukladajú povinnosť viesť dokazovanie v konaní pred súdom a obstarávať dôkazy a to z úradnej povinnosti) ako aj svojim vnútorným presvedčením založeným na úvážení všetkých dôkazov a okolností prípadu (§ 237 ods. 2 Tr. por.).

Z uvedených ustanovení teda vyplýva pre prokurátora dôkazné bremeno v konaní pred súdom, ktoré je zvýraznené aj tým, že až do začatia hlavného pojednávania môže vziať obžalobu späť a tým sa končí konanie pred súdom (vec sa vracia do prípravného konania - § 239 ods. 1 Tr. por.) s tým, že ak prokurátor na **hlavnom pojednávaní ustúpi od obžaloby**, musí súd obžalovaného spod obžaloby oslobodiť (§ 239 ods. 2 Tr. por.) a to aj v prípade, ak by mal súd inú mienku na otázku viny obžalovaného (**súd teda už viac nevedie v takýchto prípadoch dokazovanie tak ako to bolo nutné za starého Trestného poriadku, ale povinne musí vyhlásiť oslobodzujúci rozsudok**).

Judikatúra Ústavného súdu ČR k dôkaznému bremenu prokurátora a postaveniu súdu:

Napriek tomu, že právna úprava v ČR je pre aktivitu súdu v dokazovaní na HP prísnejšia ako v SR (v základných zásadách českého trestného poriadku je síce zdôraznená aktivita strán, avšak zároveň aj povinnosť súdu doplniť dokazovanie ak je to potrebné), tak **Ústavný súd ČR v náleze zo dňa 14.05.2008 sp. zn. II. ÚS 2014/2007** vytkol súdu aktívne zasahovanie do dokazovania pri pasivite prokurátora, keď zdôraznil, že

odsúdenie páchatela trestnej činnosti je primárne vecou štátneho zastupiteľstva. Je to teda štátne zastupiteľstvo, kto nesie zodpovednosť za to, aby súdu predložená vec bola podložená procesne použiteľnými dôkazmi potrebnými k rozhodnutiu o vine a treste v súlade s podanou obžalobou. Všeobecné súdy sa preto nikdy nesmú stavať do pozície pomocníka verejnej žaloby usilujúceho taktiež o odsúdenie. Princíp spravodlivého procesu a z neho vyplývajúceho rozvrhnutia úloh jeho jednotlivých účastníkov je potrebné vykladať tak, že pred súdom má byť vykonané dokazovanie v rozsahu potrebnom pre spravodlivé rozhodnutie, ktoré ale nemusí byť odsudzujúce.

Predmetné rozhodnutie je primerane použiteľné aj v právnych podmienkach SR, nakoľko základá zásada trestného konania vyjadrená v § 2 ods. 10 Tr. por. uvádza, že orgány činné v trestnom konaní majú súdu umožniť spravodlivé rozhodnutie (spravodlivým rozhodnutím je samozrejme aj oslobudzujúce rozhodnutie ak prokurátor neumiesol dôkazné bremeno).

V danej veci súdy založili odsúdenie na úradnom zázname (keďže inak bola vo veci dôkazná núdza), ktorý bol vytvorený políciou s tým, že ho „sprocesnili“ výsluchom policajtov, ktorý ho vyhotovovali a to aj napriek tomu, že to prokurátor nenavrhol. Ústavný súd ČR k tomu *uviedol, že použitie výsluchu policajta vo vzťahu k ním napísanému úradnému záznamu je ústavnoprávne neprípustné* (úradný záznam polície nie je dôkaz a nemožno z neho dôkaz „vytvoriť“ tak, že sa k jeho obsahu vypočujú policajti ako svedkovia) *s tým, že podstatou trestného konania nie je len spravodlivé potrestanie páchatel'a, ale aj fair proces, ktorý je nevyhnutou podmienkou demokratického právneho poriadku. Všeobecné súdy tak vykročili z pozície nestrannosti súdu a zo zachovania zásady rovnosti strán, pretože vylepšovali pozíciu obžaloby.*

V ďalšom zo svojich nálezov (**nález zo dňa 29.04.2008 sp. zn. I. ÚS 608/2006**) Ústavný súd ČR posudzoval prípad v ktorom prvostupňový súd oslobodil obžalovaného spod obžaloby (nakoľko bol názoru, že ohľadne zavinenia obžalovaného vypovedal v neprospech len svedok K., ktorý sám bol podozrivý zo spáchania trestného činu – pôvodne mal byť vo veci spolupáchatel' a preto jeho výpoveď považoval za nedôveryhodnú a v prospech obžalovaného svedčili aj podporné dôkazy). Odvolací súd zrušil rozhodnutie prvostupňového súdu s tým, že vyslovil právny názor (bez toho aby svedka K. vypočul), že výpoveď svedka K. je dôveryhodná lebo počas celého konania nemenil svoje výpovede a bol aj riadne poučený (v podstate odvolací súd nariadil uznať vinu obžalovaného na podklade výpovede svedka K.). Ústavný súd ČR k uvedenému pripomenul, že *nariaďovacie oprávnenie odvolacieho súdu musí mať svoje „medze“, ktoré spočívajú v tom, že odvolací súd môže vysloviť vo veci právny názor, ktorý je pre prvostupňový súd záväzný, avšak nesmie ho zaväzovať k určitému hodnoteniu dôkazov (ak sám taského svedka na verejnom zasadnutí nevypočuje). Z hľadiska spravodlivého procesu a práva na obhajobu nemožno prvostupňovému súdu vnútiť vlastné hodnotenie dôkazov, pričom všeobecné súdy nemôžu rezignovať na posúdenie vierohodnosti výpovedi svedka, aj keď ho obžaloba z nejakého dôvodu privileguje. Táto vada nadobudne ústavný rozmer v prípadoch, ak ide o výpoveď rozhodujúceho svedka pre preukázanie viny. Ak mal odvolací súd iný názor na vierohodnosť tohto svedka, mal ho sám vypočuť, aby mohol bezprostredne vnímať jeho prejavy a aby mohol dať obhajobe priestor preiama pred odvolacím súdom spochybňovať tvrdenia tohto svedka. Zásada rovnosti strán nepochybne patrí medzi základné náležitosti spravodlivého procesu, pričom súd nesmie svojim postupom dať príčinu pochybovať o rovnakom prístupu tak k obžalobe ako aj k obhajobe*

(prokurátor a prípravné konanie)

Na tomto mieste je potrebné pripomenúť, že povinnosť prokurátora dokazovať na hlavnom pojednávaní vinu obžalovanému by sa mala **prejaviť aj náležitou úpravou v prípravnom konaní**, v ktorom by mal mať prokurátor jednoznačné oprávnenie nepodať obžalobu v prípadoch, v ktorých podľa názoru prokuratúry sa nepodarilo zhromaždiť dostatočné množstvo dôkazov na podanie obžaloby (či priamo na usvedčenie obžalovaného). **Ak má mať prokurátor dôkazné bremeno v konaní pred súdom, tak právna úprava musí dať prokurátorovi možnosť podať obžalobu len v prípadoch, v ktorých je aj reálne možné preukázať vinu obžalovanému a tým dosiahnuť jeho odsúdenie**

Práve preto je nutné, už sa súčasnej právnej úpravy, odmietnuť judikatúru, ktorá sa vťahovala na predchádzajúcu právnu úpravu a ktorá už je prekonaná novou právnou úpravou (napríklad R 3/2000) a ktorá núti prokurátora podať obžalobu „za každú cenu“ (**je nutné považovať za prekonanú judikatúru, najmä takú judikatúru**, ktorá vychádza z toho, že prokurátor nie je oprávnený zastaviť trestné stíhanie, ale musí podať obžalobu v prípadoch, v ktorých po vykonaní všetkých dostupných dôkazov trvajú pochybnosti o otázke či sa stal skutok, pre ktorý sa trestné stíhanie vedie, respektíve, či skutok spávil obvinený, pretože ak po vykonaní všetkých dostupných dôkazov trvajú o týchto otázkach pochybnosti a do úvahy prichádza viacero verzií skutkových zistení a treba rozhodnúť o tom, ktorá z týchto verzií je pravdivá, je nevyhnutné aby takéto rozhodnutie vydal súd).

Za súčasnej právnej úpravy nie je možné, aby bol prokurátor nutený do podávania čisto formálnych (alibistických) obžalôb, keď už v vykonaní dokazovania je zrejmé, že sú tu také pochybnosti, že preukázať vinu obžalovanému nebude možné (nie je možné hovoriť o skutočnom spore medzi stranami, keď už pri podávaní obžaloby je zrejmé, že prokurátor „nemá šancu“, v takýchto prípadoch nejde o skutočný spor, ale ide len o **zrekapitulovanie dôkazov z prípravného konania s následným oslobodzujúcim rozsudkom súdu**).

Tu sa možno stotožniť s názormi odbornej literatúry, ktorá vychádza z toho, že prijatím nového Trestného poriadku a posilnením aktivity strán (najmä prokurátora) už nie je možné „bezhlavo“ trvať na vyššie uvedenej judikatúre, pretože **prokurátor disponuje možnosťou ustúpiť od obžaloby po začatí hlavného pojednávania**, ktoré má za následok okamžité skončenie trestného konania oslobodzujúcim rozsudkom. Z toho pohľadu je nelogické trvať na tom, aby prokurátor pri pochybnostiach, ktoré sa nedajú už odstrániť podával povinne obžalobu, keď v podstate okamžite môže ustúpiť od obžaloby a tým ukončiť súdne konanie (ustúpenie od obžaloby má pritom podobnú povahu ako usznesenie o zastavení trestného stíhania, ktoré by prokurátor vydal po skončení vyšetrovania). Ak by sme teda naďalej trvali na uvedenej judikatúre išlo by o paradoxnú situáciu, keď prokurátor by povinne žaloval všetko (t. j. **aj dopredu prehrané spory**) a následne by si po začatí hlavného pojednávania tieto **spory sám redukoval prostredníctvom ustúpenia od obžaloby** (opätovne je nutné zdôrazniť, že za starej právnej úpravy musel súd pokračovať v dokazovaní aj napriek tomu, že prokurátor ustúpil od obvinenia a mohol rozhodnúť aj o vine, teraz to už nie je možné a dokonca voči oslobodzujúcemu rozsudku po ustúpení od obžaloby nie je možné podať ani dovolanie – neexistuje na to dovolací dôvod – a odvolanie je zrejme možné len v rozsahu, či skutočne došlo k takému prejavu vôle prokurátora, ktoré sa dá považovať za ustúpenie od obžaloby) – k uvedenému pozri aj napríklad Jalč, A.: Teoretické a praktické otázky dokazovania v trestnom konaní, Eurounion, Bratislava 2008)

- zvýraznením dôkazného bremena prokurátora, ktorého úlohou je preukazovanie viny v konaní pred súdom by mala byť **vysslovene v zákone spomenutá aj zodpovednosť prokurátora za neunesenie dôkazného bremena, či za nečinnosť prokurátora** v konaní pred súdom. Ak je prokurátor nečinný v dokazovaní, nenavruje žiadne dôkazy a ničím ani neargumentuje je to možné považovať za **rezignáciu verejnej moci na trestnú spravodlivosť** a preto by si mal dôsledky tejto rezignácie niesť sám prokurátor ako predstaviteľ orgánu verejnej žaloby. **Súd totiž nie je protihráčom obžalovaného a ani naopak.**

(zhrnutie)

Pri posudzovaní (prejednávaní) otázky viny, či neviny (prípadne právnej kvalifikácie) by mal súd zasahovať do dokazovania **len celkom výnimočne** (napríklad otázka posudzovania premlčania, účinnej útosti, či účasti na amnestii) a to sa týka aj vykonávania dôkazov zo

strany súdu, či kladenia doplňujúcich otázok svedkom, ktorých výsluchy vykonávajú strany (**súd preto má mať len obmedzenú aktivitu v dokazovaní viny a to skutočne len v prípadoch, v ktorých je to nevyhnuté pre výkon spravodlivého súdneho konania**).

Kontradiktórnosť hlavného pojednávania a jej vzťah k prípravnému konaniu (obmedzené uplatnenie tejto zásady v PK):

Kontradiktórnosť, ako vyššie citovaná zásada trestného procesu, má mať plné uplatnenie hlavne v konaní pred súdom (avšak ani tu nie je absolútna, napríklad v prípadoch utajených svedkov a podobne). V prípravnom konaní má len obmedzené pole pôsobnosti, nakoľko sa aplikuje najmä v prípadoch, keď rozhoduje súdca pre prípravné konanie **o väzbe** (tu je kontradiktórnosť takéhoto konania porovnateľná s kontradiktórnosťou na hlavnom pojednávaní aj keď sa pri rozhodovaní o väzbe žiadne dôkazy nevykonávajú).

Inak pre prípravné konanie platí, že ide o konanie neverejné, kde nemožno hovoriť o rovnosti strán (prokurátor v prípravnom konaní nemá postavenie strany ale je pánom prípravného konania) s tým, že obvinenému je možné napríklad aj odoprieť nahliadnuť do spisu, avšak niektoré prvky kontradiktórnosti sú patrné aj v prípravnom konaní. Ide hlavne o ustanovenie § 213 Tr. por., ktoré umožňuje obhajcovi žiadať (po vznesení obvinenia), aby bol prítomný pri všetkých procesných úkonoch, ktorých výsledok by mohol byť použiteľný v konaní pred **súdom ako dôkaz**. Ak toto právo využije, môže klásť vypočúvaným osobám aj otázky a spochybňovať ich tvrdenia už v priebehu prípravného konania (obdobné, avšak obmedzené právo má aj obžalovaný, ktorý nie je zastúpený obhajcom a ide najmä o prípady výsluchu svedkov, pri ktorých existuje predpoklad, že ich nebude možné vykonať v konaní pred súdom)

Príklad z praxe – obhajca po podaní obžaloby namietal, že policajt porušil ustanovenie § 213 Tr. por., nakoľko mu **neumožnil byť prítomný pri tom, ako sa poškodený oboznamoval s vyšetrovacím spisom** a to aj napriek tomu, že to vyslovene žiadal dopredu a že vyslovil relevantné pochybnosti o tom, že policajt by na poškodeného mohol určitým spôsobom vplývať pri preštudovaní spidového materiálu (poškodený menil výpovede a to v prospech obžalovaného a obhajca mal obavu aby nebol pri preštudovaní spisu ovplyvňovaný policajtom na ich revíziu). Obhajca takéto oprávnenie nemá, pretože jeho možnosť zúčastniť sa procesných úkonov je obmedzená len na úkony, ktorých výsledky môžu byť v konaní pred súdom použité ako dôkaz (preštudovanie spidového materiálu po skončení dokazovania takýmto úkonom nie je, pretože ohľadne skutku a právnej kvalifikácie nič nedokazuje).

Vrátenie veci na došetrenie by malo byť skutočne len z dôvodu hrubého porušenia procesných práv obvineného, nakoľko súd by nemal dávať prokurátorovi rady (v uznesení o vrátení veci na došetrenie) ako má vo veci postupovať z hmotnoprávneho hľadiska a koho má vo veci vypočuť a aké dôkazy má zabezpečiť, aby mohol v konaní pred súdom preukázať vinu obvinenému

K rovnosti strán z pohľadu obhajoby

Pokiaľ ide o obžalovaného tak je nutné uviesť, že **rovnosť strán v súdnom konaní proklamovaná základnou zásadou trestného konania je trochu iluzórna (pretože je predchádza dominantné postavenie prokurátora v prípravnom konaní)**. Obhajoba má ohľadne dokazovania svoje limity (zákonne znevýhodnenia) nakoľko určitý **typ dôkazov** (napríklad v PK) môže navrhovať alebo vykonávať len prokurátor (**domová prehliadka, odposluchy, prehliadka nebytových priestorov a podobne**). Tu je aj ingerencia súdu

v predsúdnom konaní, pričom obhajobe sa neumožňuje **podobný spôsob získavania dôkazov v prípravnom konaní**, avšak v konaní pred súdom **nie je vylúčený takýto dôkazný návrh obhajoby** (aj keď pôjde zrejme len o teoretickú úvahu, pretože v konaní pred súdom sa, v tomto smere, realizujú spravidla len dôkazné návrhy obhajoby ohľadne § 116 Tr. por.).

Tu treba pripomenúť, že **vyhľadávanie dôkazov obhajobou v prípravnom konaní ale aj v konaní pred súdom je legálne** (aj keď sa doposiaľ políciou považuje za niečo neprípustné a verejnosti sa podsúva, že ide o nelegálne sťažovania práce polície v boji s kriminalitou). Vyhľadávanie dôkazov zo strany obhajoby je **podstatou aktívnej obhajoby** a podstatným je aj to, že obhajoba môže (a dokonca aj musí) zisťovať, **čo nositeľ dôkazu (svedok) vie**, nakoľko je **v rozpore so zákonom o advokácii** vykonávať obhajobu v neprospech klienta, t. j. navrhnúť dôkaz, ktorý by klienta **mohol usvedčiť**, z uvedeného vyplýva, že obhajoba môže **aj zatajiť svedka**, o ktorom vie, že by mohol usvedčiť obžalovaného a je to legálny výkon obhajoby (pokiaľ samozrejme nie je tento svedok napríklad zastrašovaný zo strany obhajoby a podobne). To, že **obhajoba môže (dokonca musí) zatajiť dôkaz**, ktorý by mohol obžalovaného usvedčiť vyplýva aj z toho, že povinnosť vyhľadávať a vykonávať dokazovanie z úradnej povinnosti majú len orgány činné v trestnom konaní (obvinený má právo ale nie povinnosť vyhľadávať dôkazy a to sa týka aj predkladania už vyhľadaných dôkazov).

Úloha súdu na hlavnom pojednávaní – všeobecné východiská

Úloha súdu na hlavnom pojednávaní teda už nie je taká, že by mal súd aktívne vykonávať dokazovanie ohľadne viny (opäť treba dôrazniť, že dôkazné bremeno ohľadne viny má prokurátor, to sa však netýka už napríklad trestu aj keď ani tam nie je dôkazný návrh prokurátora vylúčený), či že by sa mal stavať do úlohy **akéhosi pomocníka prokurátora (tretej strany)**, ktorý by prokurátorovi dopĺňal, či dotváral dokazovanie v prípadoch jeho pasivity a to tak aby mohol prokurátorovi vyhovieť. **Takéto postavenie súdu (t. j. suplovanie činnosti prokurátora a „nosenie“ dôkazného bremena ohľadne viny) nemožno vyvodiť zo žiadneho ustanovenia Trestného poriadku**. Ak by takto súd konal (a sám iniciatívne viedol dokazovanie voči obvinenému, aby mohol uznať vinu) dostal by sa do pozície „zaujatej“ strany a boli by tu **vážne pochybnosti o nestrannosti, či nezaujatosti takéhoto súdu**.

K uvedenému je nutné dodať, že akonáhle sa začne posilňovať zásada kontradiktórnosti v konaní, tak sa začína posilňovať aj aktivita strán v sporovom konaní a tým sa posilňuje aj skutočnosť, že súd bude rozhodovať na podklade pravdy, ktorá bude výsledkom súperenia strán (tzv. procesná, či formálna pravda). Výsledok sporu tak do istej miery závisí aj od schopnosti jednotlivých procesných strán (ak konkrétna procesná strana nemá adekvátnu argumentačnú výbavu, súd tento nedostatok nemôže vyplňať svojou aktivitou – pozri k tomu nižšie judikatúru). Dôsledná aplikácia zásady kontradiktórnosti neumožňuje aby sudca nahrádzal chýbajúcu aktivitu (hlavne) prokurátora, pretože je to napokon prokurátor, kto zodpovedá za výsledok konania pred súdom ohľadne viny.

Súd je nezávislý orgán, ktorý nie je orgánom činným v trestnom konaní, preto nemá žiadny motív zisťovať skutkový stav veci potrebný na rozhodnutie, súd nie je orgánom, ktorý je určený na boj proti kriminalite a preto je nejvyhodnejšie, aby zisťoval skutkový stav na podklade aktivity strán a na základe voľného hodnotenia predložených dôkazov dospel k záveru, či prokurátor uniesol alebo neuniesol dôkazné bremeno.

Porušenie zásady rovnosti strán (v rámci nej konfrontačnej zásady), či porušenie zásady nezávislosti a nestrannosti súdu nemôže ospravedlniť zisťovanie tzv. objektívnej pravdy. Trestný poriadok nepozná žiadne ustanovenie, ktoré by súdu ukladalo povinnosť vnášať do dokazovania svoj pohľad na vec, svoje dôkazy nikým nenavrhnuté a ktoré by tak dávalo prednosť zisťovaniu objektívnej pravdy pred vyššie uvedenými zásadami (neexistuje ani žiadne ustanovenie, ktoré by prikazovalo zisťovať pravdu za každú cenu).

Zavádzaním výrazných prvkov kontradiktórnosti ako aj aktivity strán v konaní (a vyčlenením súdu z orgánov činných v trestnom konaní) sa oslabuje, v konaní pred súdom, tzv. materiálna pravda, či zisťovanie skutkového stavu v rozsahu nevyhnutnom na rozhodnutie. Napokon, pravda zistená súdom na podklade súperenia strán (pri dôslednej aplikácii zásady kontradiktórnosti) ako aj pravda zistená súdom pri jeho výraznej aktivite (napríklad pri inkvizičnom precese), **je vždy pravda, ktorá nebola zisťovaná za každú cenu** (v oboch prípadoch sú vylúčené napríklad nezákonné dôkazy v prospech ako aj neprospech obvineného) a preto v obidvoch prípadoch sa môže výrazne líšiť od pravdy skutočnej (či objektívnej).

2/ techniku vedenia hlavného pojednávania a spôsob súperenia strán na HP

Aká by teda mal byť úloha a aktivita súdu pri riadení a vedení dokazovania a aká by mala byť úloha strán v konaní pred súdom?

Súd by mal hlavne zabezpečovať spravodlivý proces, teda vytvárať podmienky stranám, aby sa fair proces mohol realizovať.

Pre lepšiu orientáciu možno túto problematiku rozdeliť do troch okruhov:

A – prvá fáza konania pred súdom, ktorá sa vyznačuje aktivitou súdu a konaním ex offio

Do tejto skupiny patrí najmä povinnosť súdu, či sú dané podmienky na vedenie súdneho konania, napríklad zisťovať či je miestne a vecne príslušný na konanie o obžalobe.

V tejto fáze konania pred súdom je **súd povinný postupovať z úradnej povinnosti**, konanie pred súdom je tu preto založené na aktivite súdu, nakoľko je jeho povinnosťou rozhodnúť o obžalobe (napríklad vydaním trestného rozkazu, postúpením veci na priestupok, vrátenie veci prokurátorovi na došetrenie, nariadenie termínu HP a podobne)

B/ - druhá fáza konania pred súdom - riadenie dokazovania na HP ohľadne otázky viny- vyznačuje sa pasivitou súdu ohľadne skutkových a hmotnoprávných otázok (teda ohľadne dokazovania viny), a aktivitou súdu ohľadne procesnoprávných otázok (rozhodovanie o dôkazných návrhoch, o zákonnosti dôkazov)

Do tejto fázy konania pred súdom patrí aktivita súdu najmä ohľadne riadenia (vedenia HP a samotného dokazovania, kde je aktívnou úlohou súdu najmä dohľad nad tým, aby dokazovanie na HP bolo možné označiť za fair proces (spravodlivý proces).

Súd by preto mal svoju aktivitu zamerať najmä na procesnoprávne otázky, ktoré treba na HP v rámci dokazovania viny riešiť, napríklad **na previerku dôkazov** z hľadiska zákonnosti a prípustnosti dôkazov, dbať na riadne a zákonné vedenie výsluchov zo strany strán,

rozhodovať o procesných návrhoch strán (napríklad námietky, návrhy na doplnenie dokazovania a podobne).

Sem patrí aj **vydávanie procesných rozhodnutí**, ktorými sa zabezpečuje riadny chod pojednávania (napríklad ohľadne udržiavania poriadku v pojednávacej miestnosti, vylúčenie verejnosti), prípadne vydanávanie procesných rozhodnutí, ktoré sa týkajú nemožnosti ďalšieho vedenia súdneho konania (napríklad rozhodnutie o zastavení trestného stíhania)

Aktívne súd v tejto fáze dokazovania vystupuje (z hľadiska skutkových a hmotnoprávných otázok) len vyslovene vo výnimočných prípadoch (ktoré tiež do určitej miery možno považovať za otázky procesnoprávne) a to najmä v prípadoch posudzovania neprípustnosti trestného stíhania (**ne bis in idem, nepričetnosť, premlčanie, účinná Púťosť**). Tak napríklad pri premlčaní ide v podstate o preklúziu, t. j. zánik práva štátu na vyvodenie trestného postihu s tým, že na preklúziu musí súd reagovať ex offo a to aj v civilnom konaní. Ex offo by mal súd **skúmať aj podmienky nutnej obhajoby**, či celkovo podmienky vykonania HP

Z hľadiska praxe sú problematickými v tejto fáze HP (z hľadiska stretu so zásadou rovnosti strán a zásadou nezávislosti a nestrannosti súdu pri rozhodovaní)

B1/ dopĺňanie dokazovania zo strany súdu, ak súd považuje dokazovanie za neúplné, či ak sú strany (hlavne prokurátor) vyslovene pasívne

B2/ zmeny, či úpravy skutkovej vety uvedenej v obžalobe, respektíve zmeny právnej kvalifikácie skutku zo strany súdu

B3/ dokazovanie ohľadne otázky trestu, ochranného opatrenia, či náhrady škody – tu treba uviesť, že formálne je možné (v zmysle napríklad Dohovoru) rozčleniť dokazovanie otázky viny a trestu (napríklad v SR takéto formálne rozčlenenie je len pri inštitúte priznania viny) s tým, že záruky kontradiktórneho súdneho procesu v zmysle Dohovoru sa nevzťahujú na otázku ukladania trestu, či ochranného opatrenia, pričom ak má súd vyriešenú otázku viny, tak otázku trestu, či ochranného opatrenia, respektíve náhrady škody musí riešiť aktívne, (ak napríklad prijal vyhlásenie o vine musí nasledovať aj trest a preto súd musí objasňovať otázky trestu z úradnej povinnosti – napríklad či má byť uložený súhrnný trest, asperačná zásada a podobne) Vo všeobecnosti je nutné zopakovať, že **medzinárodné záruky sa vzťahujú len na posudzovanie viny a nevinu**, avšak **kontradiktórnosť** nie je nevyhnutná aj pri konaní o uložení trestu, či ochranného opatrenia (**pozri či sa článok 6 vzťahuje len na vinu** – napríklad aj v USA sa všeobecne akceptuje že **sporovým konaním je len konanie o vine** ale už nie o treste a v konaní o uložení trestu nemá obžalovaný právo na protivýsluch svedkov, ktorý o ňom podali nepriaznivú informáciu). Vzhľadom k uvedenému, t. j. najmä k tomu, že **ukladanie trestu nemá klasický sporový charakter**, mal by byť súd v otázke dokazovania trestu, či ochranného opatrenia **aktívnejší a dokazovať všetky otázky nevyhnutné na správne uloženie trestu** a to aj v prípadoch, keď sú strany pasívne

C/ tretia fáza konania pred súdom (skončenie dokazovania, záverečné reči a vyhlásenie rozhodnutia) – sem možno zaradiť aj konanie pre odvolacím súdom (ktoré však už zjavne nemá, v podmienkach SR, všetky znaky kontradiktórnosti, najmä zásada rovnosti strán, či konfrontačná zásada sa tam vytráca)

Do tejto fázy, ktorá nasleduje po formálnom ukončení dokazovania, zaradujeme problematiku využitia vyjadrení uvedených v záverečných rečiach pre rozhodnutie súdu ohľadne viny, trestu, či náhrady škody.

D/ osobitne možno spomenúť výnimky zo zásady kontradiktórnosti súdneho konania a to konanie o dohode o vine a treste a konanie pri inštitúte vyhlásenia viny, ktoré sú celkom zjavne prelomom do zásad bezprostrednosti, ústnosti, konfrontačnej zásady a podobne a pri ktorých nie je súdne konanie nielen kontradiktórne, ale nemožno hovoriť ani o sporovom konaní (pri dohode úplne, pri inštitúte vyhlásenia viny len ohľadne viny), pretože v týchto prípadoch (hlavne u dohody) predstupujú strany pred súd s tým, že žiadny spor u nich nie je.

Súd v takýchto prípadoch rozhoduje na podklade tzv. formálnej pravdy (nie pravdy objektívnej, či skutkového stavu zisteného na podklade vykonaného dokazovania pred súdom), teda súd rozhoduje podľa toho, že čo je nesporné medzi stranami je aj dokázané (pravdivé).

ESLP sa už vo viacerých rozhodnutiach vyjadril, že vyjednávanie o vine a treste (dohoda o vine a treste) nie je v rozpore s Dohovorom, teda v rozpore s právom na spravodlivý proces (nie je porušením Dohovoru ak sa obvinený vzdá práva na kontradiktórny proces v konaní pred súdom výmenou za nižší trest)

ESPL dokonca nepovažuje za problematické z hľadiska Dohovoru ani to, ak obžaloba, či dokonca súd oznámi obvinenému možnú (konkrétnu) výšku trestu, ak by bol v konaní pred súdom uznaný za vinného skutkovo aj právne v zmysle obžaloby. Problém by mohol podľa ESLP nastať len v prípade, ak by rozdiel medzi trestami bol taký veľký, že by ho bolo možné považovať za neodôvodnený tlak na obvineného aby sa priznal, prípadne ak by sa uznaním viny vyhol trestu ktorý je nezlučiteľný s Dohovorom (**napríklad rozhodnutie Babar Ahmad a ďalší pri Spojenému kráľovstvu**).

K písmenu A/ - súd v prvom rade zisťuje, či sú splnené podmienky na konanie HP, teda či je možné HP vykonať (**súd tak ex offo musí zisťovať podmienky na začatie HP**, aby vedel posúdiť či prípadné vykonanie HP by nebolo na ujme spravodlivému procesu. V rámci uvedeného teda

1/ zisťuje, že bola obvinenému prípadne obhajcovi **riadne doručená obžaloba**, teda zisťuje to, či obvinený mal možnosť oboznámiť sa s tým, čo sa mu v konaní pred súdom kladie za vinu ako aj zo **zoznamom dôkazov, ktoré prokurátor navrhuje vykonať** v konaní pred súdom

2/ súd by mal **ex offo skúmať aj oprávnenie osôb zúčastniť sa konania na HP**, teda najmä či osoby, ktoré konajú v mene iných osôb majú na to plnú moc (respektíve či ich poverenie vyplýva napríklad z výpisu z obchodného registra – napríklad u poškodeného).

V tejto súvislosti sa začínajú množiť prípady, keď si obžalovaný **zvolí za obhajcu advokáta z iného členského štátu EU** (ktorému udelí plnú moc na zastupovanie, napríklad začína to byť bežné v oblastiach kde sa nachádza napríklad maďarská menšina, ktorí si volia advokátov zapísaných v Maďarsku).

Súd by ma skúmať aj oprávnenie takéhoto obhajcu na vystupovanie pred slovenskými súdmi. Tu treba upozorniť, že v zmysle smernice EHS z 22.03.1977 **o uľahčení slobodného**

poskytovania právnych služieb právnikom z iných členských štátov EÚ môže na našom území pôsobiť aj advokáti, ktorí vykonávajú prax v inom členskom štáte. Zákon o advokácii hovorí o „euroadvokátoch“, pričom pri spomínaných advokátoch ide o „hostujúcich euroadvokátoch“, ktorý v zmysle zákon o advokácii môže vykonávať, okrem iného, aj obhajobu obvineného s tým, že nesmie ísť o poskytovanie služieb na našom území trvalého charakteru, ale iba o dočasné a príležitostné. Je potrebné vedieť, že hostujúci euroadvokát môže na našom území poskytovať právne služby len v prípadoch ak spolupracuje s advokátom, ktorý je zapísaný do nášho zoznamu advokátov, pričom ich vzájomnú spoluprácu upravuje písomná zmluva medzi nimi. Súd následne doručuje všetky písomnosti hostujúcemu advokátovi na adresu sídla spolupracujúceho advokáta, pričom na požiadanie súd musí hostujúcieuroadvokát preukázať svoje oprávnenie vykonávať advokáciu v štáte registrácie samostatne pod niektorým z profesijných označení a svoje poistenie zo zodpovednosti za škodu, ktorá by mohla vzniknúť za jeho konanie. Ak to nepreukáže nie je oprávnený poskytnúť právne služby v SR. Všetky náklady hosťujúceho euroadvokáta hradí obvinený nakoľko na jeho ťarchu sa advokácia vykonáva a to napríklad aj tlmočníka ak nerozumie jazyku advokáta a to aj tlmočníka v konaní pred súdom ak nerozumie advokát jazyku v ktorom sa konanie vedie.

3/ dodržanie päťdňovej lehoty na prípravu s tým, že strany môžu súhlasiť so skrátením lehoty – v niektorí sudcovia sú názoru, že sa nemožno tejto lehoty na prípravu vzdať, nakoľko to nie je uvedené priamo v zákone, ale lehota musí začať plynúť pričom začne plynúť až dňom nasledujúcim po doručení predvolania, či oznámenia termínu HP – z tohto dôvodu vychádzajú z toho, že ak obžalovaný nemá vykázané doručenie, avšak dostaví sa na HP (napríklad preto, že sa termín dozvedel od obhajcu, svedka, či napríklad telefonicky od súdu, prípadne z internetu, kde za zverejňujú vytýčené pojednávania) nie je možné konať HP, pretože ešte obžalovanému nezačala bežať lehota na prípravu a preto ani nemôže súhlasiť s jej skrátením. Takéto výklady je nutné odmietnuť. Ide síce o nedostatok právnej úpravy, avšak je nutné si uvedomiť, že päťdňová lehota na prípravu je poskytnutá obžalovanému a ten s ňou môže naložiť akýmkoľvek spôsobom, teda závisí len od neho, či ju využije alebo nie. Ak obžalovaný vyslovene chce aby sa HP konalo, nechce využiť lehotu na prípravu (napríklad preto že sa cíti byť na HP pripravený) nie je žiadny dôvod trvať formálne na uplynutí aspoň jedného dňa, aby sa mohol zvyšnej lehoty vzdať (napokon ide o prípustný výklad od „od menšieho k väčšiemu“, ktorý vychádza z toho, že ak môžem právne účinne skrátiť lehotu na vlastnú prípravu, tak sa môžem právne účinne vzdať aj celej lehoty).

4/ stanovisko obhajoby k obžalobe – nejde o záverečnú reč a preto môže byť prerušovaná súdom keď si predbežné stanovisko obhajoba pomýli so záverečnou rečou, rovnako prokurátor môže namietať napríklad neúmernú dĺžku stanoviska ako aj to, že nejde o predbežné stanovisko ale ide už o hodnotenie dôkazov, ktoré ešte neboli vykonané na hlavnom pojednávaní

5/ námietka zaujatosti prokurátora

Obhajoba niekedy namietne zaujatosť konkrétneho prokurátora, ktorý vec dozoroval a následne aj zastupuje obžalobu v konaní pred súdom. V tomto smere sa vyskytujú dva názory ako by sa malo postupovať. **Prvý názor** hovorí o tom, že konanie by malo byť odročené až do rozhodnutia prokurátora o námietke zaujatosti a prípadne aj o rozhodnutí o sťažnosti voči uzneseniu prokurátora. **Druhý názor** vychádza z toho, že v konaní pred súdom sa uplatňuje zásada rovnosti strán, z ktorej vyplýva, že strany sa navzájom nemôžu namietať (z hľadiska zaujatosti), pretože obidve sú svojim spôsobom zaujaté (to je podstata

sporového konania), pričom úlohou prokurátora je niešť dôkazné bremeno a preukazovať vinu obžalovanému, čo už samo o sebe obsahuje určitú zaujatosť prokurátora voči obžalovanému (rovnako tak prokurátor nemôže napádať zaujatosť obhajcu).

Súd by mal námietku voči prokurátorovi uviesť do zápisnice z HP a poučiť protistwanu o rovnosti strán

6/ právo na tlmočníka

Pokiaľ ide o **právo na tlmočníka**, tak je povinnosťou súdu tlmočníka pribrať ako obžalovaný vyhlási že neovláda jazyk v ktorom sa konanie vedie.

Tu je však potrebné uviesť, že právo na tlmočníka nevyžaduje preloženie celého spisového materiálu do jazyka ktorému obvinený rozumie (nejede tu aj o právo na preloženie spisu, tak ako to niekedy žiadajú obvinení, či ich obhajcovia).

To vyplýva aj z judikatúry ESLP, ktorý judikuje, že ustanovenie § 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru hovorí **o tlmočníkovi ale nie o aj o prekladateľovi (rovnako len o tlmočníkovi hovorí aj Ústava SR)**. Ústane tlmočenie by teda zásade malo byť súladné s Dohovorom (Husain proti Taliansku zo dňa 24.02.2005), nakoľko ten nejede tak ďaleko (a ani náš Trestný poriadok), aby sa vyžadovalo preloženie každého listinného dôkazu alebo úradného dokumentu v konaní. Poskytnutá pomoc tlmočníka by mala byť taká, aby umožnila obvinenému oboznámiť sa s danou vecou a obhajovať sa (ak teda niektorí obvinení žiadajú pri preštudovaní spisu po skončení vyšetrovania preloženie celého vyšetrovacieho spisu, nie je nutné im vyhovieť, nakoľko postačí len pretlmočenie spisu tlmočníkom priamo pri preštudovaní spisového materiálu).

To, že právo na tlmočníka nie je absolútne potvrdil aj Ústavný súd SR (I. ÚS 257/2010) s tým, že **neexistuje právo obvineného, aby bolo preložené úplne všetko čo sa nachádza v spise (prípadne aj celý spis)**.

Postačí ako je spis pretlmočený a preklad by sa mal vyžadovať len v prípadoch, keď ide o hlavné rozhodnutia orgánov činných v trestnom konaní, či súdu, ktoré sa týkajú obvinenia (**napríklad uznesenia o vznesení obvinenia, obžaloby, či rozsudku**). Takýto postup by však mal prichádzať do úvahy len v prípadoch, keď **o tom požiada obvinený**. Ak obvinenému stačí len pretlmočenie rozhodnutia s odôvodnením (prípadne aj za pomoci obhajcu), nič nenaznačuje, že by išlo o porušenie práva obvineného byť oboznámený s tým čo sa mu kladie za vinu v kazyku, ktorému rozumie, prípadne o porušenie práva na spravodlivý proces.

Porušením Dohovoru nebola dokonca ani absencia **prekladu písomného rozsudku** a to v prípade ak s jeho obsahom a odôvodnením bol dostatočne oboznámený a prípadne aj za pomoci obhajcu mohol podať odvolanie. Rovnako tak nie je porušením dohovoru ak tlmočenie nie je **simultánne**.

(tlmočenie súkromných rozhovorov advokáta s obhajcom)

Z práva na tlmočenie vyplýva ďalšia zaujímavá otázka a to, či **obhajca má právo na tlmočníka (pribratého štátom) na pretlmočenie jeho rozhovoru s obžalovaným, ktorý je cudzinec napríklad v priestoroch väznice (či mimo vykonávania procesných úkonov)**. Právo na tlmočníka sa týka len konania, ktoré sa voči obvinenému vedie (teda konania pred

štátnymi orgánmi ktorého ho vedú (policajt, prokurátora a súd), t. j. má právo byť oboznámený s vznesením obvinením a to v jazyku, ktorému rozumie a má právo poznať a mať pretlmočené všetky relevantné dôkazy, ktoré sa vo veci vykonali (samozrejme má právo aj vypovedať v jazyku, ktorému rozumie v konaní pred súdoma podobne). Povinnosť štátu ohľadne práva na tlmočenie tým končí.

Obhajca ktorý obvinenému nerozumie si musí tlmočníka zabezpečiť sám a na vlastné náklady pokiaľ sa s ním chce radiť osamote (a to sa týka aj ustanoveného obhajcu, ktorý si tieto náklady potom môže uplatňovať ako účelne vynaložené náklady). Pri vyšetrovacích úkonoch, či priamo v pojednávacej miestnosti však má mať obhajca „po ruke“ tlmočníka, aby vedel s obvineným účinne reagovať a prípadne si aj upraviť taktiku obhajoby.

V podstate právo na tlmočníka platí pre konanie, ktoré sa voči obvinenému vedie, nie pre súkromné rozhovory obvineného s obhajcom. Obhajca vykonáva **zastupovanie na účet obvineného (v prípade ak je zvolený), respektíve na účet štátu (ak je ustanovený, avšak náklady predkladá až po právoplatnosti rozhodnutia)**. Obhajca je pritom povinný viesť účinnú obhajobu a ak jej podstatou by malo byť aby si obhajca s obvineným rozumeli. Z tohto pohľadu by mal tlmočníka zabezpečiť obhajca.

To platí aj opačne, čo začína byť určitá taktika obvinených, ktorí si zvolia za obhajcu advokáta, ktorý **je z cudziny** a nerozumie slovenskému jazyku. Ani v takomto prípade európska judikatúra nevyžaduje povinnosť štátu ustanoviť tlmočníka pre komunikáciu s obhajcom, pretože štát nezodpovedá za ťažkosti, ktoré obvinenému z voľby vznikli (rozhodnutie EKLP o neprijateľnosti X. Proti Rakúsku zo dňa 29.05.1975).

K písmenu B/

1/ (prednes obžaloby) – slovo prednes znamená hovoriť bez prípravy, mať bezprostrednú štylizáciu, ide o reč nie čítanie. Vzhľadom k uvedenému je nutné ustúpiť od toho aby prokurátor musel čítať obžalobu na HP a to aj napriek tomu, že všetky strany a súd ju majú k dispozícii (čítanie obžaloby zbytočne zdržuje HP, nakoľko v praxi, pri obžalobách, ktoré sa týkajú napríklad 60 skutokov, trvá čítanie obžaloby aj niekoľko hodín). Postačí, keď prokurátor stručne prednesie obžalobu (uvedie napríklad meno, priezvisko obžalovaného a trestný čin, ktorého spáchanie sa mu kladie za vinu). Problémom je, či prokurátor môže už pri prednese meniť skutok, či právnu kvalifikáciu uvedenú v písomne vyhotovenej obžalobe. Ja v tom nevidím žiadny zásadný problém pokiaľ zostane zachovaná totožnosť skutku.

2/ súd zisťuje, či prípadná neprítomnosť obvineného na HP neznemožňuje jeho konanie

- v tomto smere je nutné uviesť, že účasť obvineného na HP je vždy **jeho právom, nikdy nie jeho povinnosťou**, obvinený teda má právo vzdať sa práva na vedenie kontradiktórneho procesu **v jeho prítomnosti**, t. j. vzdať sa aj práva na výsluch svedkov, na spochybňovanie dôkazov obžaloby, pričom tak musí urobiť výslovným vyhlásením ktoré nevzbudzuje pochybnosti (najlepšie v konaní pred súdom ústne do zápisnice, respektíve písomným podaním)

Súd by **nikdy nemal obvineného nútiť aby sa zúčastnil konania pred súdom** a to len preto, že je názoru, že práva úprava, ktorú zvolil zákonodarca znemožňuje konanie HP v neprítomnosti obvineného (ide o prípady zanedbania povinnej výživy, pri ktorých niektoré súdy vyslovene konštatujú, že HP pri tomto trestnom čine nemožno konať v neprítomnosti obvineného pretože právna úprava „naťahuje“ skutok až do rozhodnutia súdu a teda obvinený

by mal mať vždy právo sa ku skutku („natahnutej časti“ skutku) vyjadriť). Tento názor možno akceptovať len potiaľ, že obvinený by mal mať možnosť sa vyjadriť k skutkovým okolnostiam, avšak nemal by byť k tomu nútený. **Ak obvinený vyslovene požiadal o konanie v neprítomnosti, či sa nedostavil a relevantne sa neospravedlnil a sú splnené podmienky na konanie v neprítomnosti, súd by mal konať v neprítomnosti obžalovaného a nemal by obžalovaného nútiť aby sa HP zúčastnil proti jeho vôli.**

Ďalším problémom je hodnotenie, či vyjadrenie obvineného že sa vzdáva práva na kontradiktórny proces sa vzťahuje len na to ktoré nariadené HP alebo platí na celé HP (t.j. prípadne na všetky dielčie pojednávania, ktoré sa vo veci budú konať pri odročení HP). V prípade, že to **nie je z vyhlásenia obžalovaného zrejme, malo by sa predpokladať**, že sa takéto vyhlásenie týka len daného konkrétneho pojednávania a pri prípadnom odročení HP by sa mal obvinený opätovne predvolať na HP. Podľa judikatúry odvolacích súdov (napríklad Krajského súdu v Bratislave) **by sa takto malo postupovať vždy**, teda aj v prípadoch keď obžalovaný vyslovene vyhlási, že chce aby sa kompletne HP (t. j. prípadne všetky pojednávania) konali v jeho neprítomnosti s tým, že chce byť informovaný až o rozhodnutí súdu.

Tento názor nepovažujem za správny. Ak obžalovaný jednoznačne vyhlási že sa nechce konania pred súdom zúčastniť a to celého konania pred súdom vrátane vyhlasovania rozsudku, mala by sa takáto vôľa obvineného rešpektovať a obvinený by nemal byť predvolávaný na ďalšie HP (**teda nemal by byť obťažovaný štátom keď využil svoje oprávnenie a vzdal sa práva na súdny proces v jeho prítomnosti**). Námietky, že sa obžalovaný nemôže vzdať práva „dopredu“ sú neakceptovateľné, pretože obžalovaný sa ničoho „dopredu“ nezdáva, vie, že sa vo veci koná HP, ktoré už bolo nariadené, či sa už začalo a vzáda sa práva na prítomnosť na tomto nariadenom, či už začatom HP (hlavné pojednávanie protim tvorí jeden celok a len vnútorne sa môže členiť na viacero čiastkových konaní, čo sa stáva pri odročení pojednávania).

2/ stručne k vyhláseniam obvineného – tu sú zaujímavým prípady, keď sú **viacerí spoluobžalovaní** a z toho napríklad jeden vyhlási vinu, ktorá je prijatá, druhý vyhlási nevinu a vedie sa dokazovanie, v ktorom sa napokon preukáže že vôbec nejde o trestný čin, že ho nespáchali obžalovaní. Ako postupovať pri obžalovanom, ktorý vyhlásil vinu, avšak na HP bolo preukázané, že spáchať trestný čin nemohol, ako má súd postupovať, keď vyhlásenie viny je nenapadnuteľné dokonca aj odvolaním a v podstate má prijatie vyhlásenia viny charakter právoplatnosti výroku o vine. Ďalším zaujímavým prípadoch je vyhlásenie viny v prípadoch zanedbania povinnej výživy a následného uhradenia dlžného výživného napríklad v odvolacom konaní, kde sa vec dostala kvôli odvolaniu do výroku o treste.

Dokazovanie: (poučovacia povinnosť súdu, všetky poučenia vypočúvaným osobám realizuje súd)

1/ výsluch obvineného (§ 258 Tr. por. súd „umožní prokurátorovi vylúchnuť obžalovaného“ – možno z tohto slovného spojenia vyvodiť že má prokurátor vždy povinnosť vypočuť obvineného? Musí tak urobiť keď ide o sporové konanie a on má dôkazné bremeno a chce mať inú procesnú taktiku?

príklad - v praxi sa stáva, že prokurátor vyhlási, že nemá záujem na výsluchu obvineného, nakoľko on chce preukázať vinu inými dôkaznými prostriedkami a podľa neho obvinený aj tak nehovorí pravdu, následne ani obhajca nemá záujem na vykonaní výsluchu obvineného (čo v takom prípade má urobiť sudca? **Možno nútiť procesnú stranu k dôkaznej aktivite?**

Niektorí sudcovia vyzvali prokurátora, aby výsluch obžalovaného uskutočnil, nakoľko mu to prikazuje Trestný poriadok a dokonca mu hrozili uložením poriadkovej pokuty.

Už z citovaného ustanovenia vyplýva, že súd má umožniť prokurátorovi vypočuť obžalovaného. Slovo umožniť rozhodne nemožno vykladať tak, že by prokurátor musel obžalovaného vypočuť vždy a za každých okolností. Navyše, **v sporovom konaní, kde je zásadne vecou prokurátora držať obžalobu a dôkazné bremeno nie je miesto na to, aby súd núzil prokurátora do vykonania určitého dôkazu.** Súd pritom nemá žiadne zákonné oprávnenie nútiť ktorúkoľvek stranu do vykonania určitého dôkazu.

Ak prokurátor nechce vypočuť obžalovaného, nakoľko jeho výpoveď k preukázaniu viny nepotrebuje, **súd má odmietavé stanovisko prokurátora k možnosti vypočuť obvineného rešpektovať a zaznačiť do zápisnice** a následne dať možnosť obhajobe aby vypočuť obvineného. Ak to aj obhajoba odmietne, tak by súd mal sám mal opätovne poučiť obvineného, že má právo sa vyjadriť k obžalobe, či k uplatnenému nároku na náhradu škody a podobne a dať mu možnosť aby sa vyjadril. Bude následne na obžalovanom či túto možnosť využije (ak má obžalovaný záujem je nutné mu vždy poskytnúť priestor na to, aby sa mohol k obžalobe vyjadriť).

(stanovené poradie vykonávania dôkazov) – Trestným poriadkom stanovené poradie vykonávania dôkazov na hp (obvinený, poškodený, svedkovia a podobne) je obligatórne, či ho možno aj ľubovoľne meniť podľa návrhov strán? V praxi je bežné, že najmä obhajoba, ale už niekedy aj prokurátor navrhnuť iné poradie svedkov (napríklad prokurátor aby sa začalo čítaním odposluchov, či obhajca aby obvinený mohol vypovedať až ako posledný).

Súd by zásadne mal stranám vyhovieť ak žiadajú o zmeny poradia vykonávania jednotlivých dôkazov, ak je ich žiadosť relevantne podložená, avšak nemusí byť podrobne zdôvodnená (prokurátor ako aj obhajca majú vlastnú taktiku na HP a súd nemá prečo zisťovať bližšie motív návrhu na zmenu poradia vykonávania dôkazov). Pred rozhodnutím o návrhu na zmenu v poradí vykonávania dôkazov by mal súd vždy najskôr zistiť názor protistrany. Vo vyslovene sporných prípadoch by mal súd rozhodnúť tak, že dokazovanie sa bude vykonávať podľa poradia stanoveného Trestným poriadkom (napríklad spor prokurátora o to kedy má vypovedať obvinený, keď obhajca chce aby obvinený vypovedal až ako posledný)

Priestor na zmenu poradia vo vykonávaní dokazovania na HP by mal súd rešpektovať v prípadoch keď takú zmenu navrhne **prokurátor, nakoľko ten má dôkazné bremeno a mal by mu byť na hp daný priestor, aby si sám zvolil procesnú taktiku a navrhol poradie vykonávania dôkazov** (napríklad začať aj čítaním odposluchov).

príklad druhý (obvinený chce vypovedať až ako posledný) – v praxi požiada obvinený sám alebo prostredníctvom obhajcu, že obvinený síce chce vypovedať, **ale chce tak urobiť až na záver dokazovania** – čo v takých prípadoch? K uvedenému je nutné dodať, že ak súd zamietne takýto návrh obhajoby tak takéto rozhodnutie súdu sa dá ľahko obísť a to tak, že obvinený odmietne vypovedať následne po vykonaní všetkých dôkazov predstúpi obhajca, ktorý uvedie, že obvinený sa rozhodol predsa len vypovedať. Súd nemôže brániť obvinenému aby sa na HP vyjadril k veci a to v ktoromkoľvek štádiu HP, pretože by takúto žiadosť obvineného mal rešpektovať a umožniť jeho výsluch. **Keďže ide o dôkazný návrh obhajoby, prvá by mala obvineného vypočuť obhajoba a následne prokurátor.**

príklad tretí (výsluch k dôkazom, ktoré ešte neboli na HP vykonané)– ako postupovať v prípadoch, keď obvinený vypovedá a následne sa ho chce prokurátor spýtať aj na veci ktoré sú v odposluchoch? Časté námietky obhajoby sú také, že sa obvineného na odposluchy nie je možné ešte vypočuť, nakoľko ešte neboli na HP vykonané?. Podľa môjho názoru je odposluchy potrebné vykonávať počas výsluchu obvineného, teda po jeho vyjadrení k sa k obžalobe. Prokurátor počas výsluchu buď odposluchy prehrá alebo ich prečíta a bude obvinenému klásť otázky ohľadne vykonaných odposluchov. Pôjde o paralelné vykonávanie dvoch dôkazných prostriedkov súčasne, čo Trestný poriadok nezakazuje. Tak to môže byť aj v prípadoch ak je nevyhnutné aby sa obžalovaný vyjadril k listinným dôkazom.

príklad štvrtý (aké výpovede obvineného z PK možno čítať?) – ustanovenie § 258 ods. 4 Tr. por. hovorí, že sa prečíta skoršia výpoved obžalovaného. Z toho ustanovenia samozrejme vyplýva, že sa **môže čítať len výpoved, ktorú vykonal v procesnom postavení obvineného**, teda po vznesení obvinenia. Vzhľadom na uvedené neprichádza do úvahy čítanie výpovede obvineného, ktorú vykonal ako podozrivý (zápisnica o výsluchu zadržaného – podozrivého). Pokiaľ ide o výpovede v procesnom postavení obvineného, tak, podľa môjho názoru, nemožno prečítať výpoved obvineného, ktorú vykonal pri výsluchu o návrhu prokurátora na vzatie obvineného do väzby. Takáto výpoved pred sudcom pre prípravné konanie nie je primárne zameraná na vyjadrenie sa obvineného k skutku, či k právnej kvalifikácii, ale slúži na rozhodovanie o väzbe. De lege ferenda by bolo potrebné v Trestnom poriadku vyslovene špecifikovať ktoré výpovede obvineného vykonané v prípravnom konaní možno na hlavnom pojednávaní čítať.

2/ výsluch svedkov

príklad prvý (svedok si nič nepamätá)

Do určitej miery sú problematickým prípady, keď svedok uvedenie vo svojej výpovedi na hlavnom pojednávaní, že si nič nepamätá a následne aj na každú otázku odpovedá že si nepamätá. V takýchto prípadoch prokurátor spravidla navrhne čítanie výpovede takéhoto svedka z PK, avšak obhajoba spravidla podá námietku, že v takýchto prípadoch nejde o rozpory ako to vyžaduje § 264 Tr. por. a preto takúto výpoved nemožno prečítať.

Možno v takých prípadoch čítať jeho výpoved z PK? Ustanovenie § 264 Tr. por. umožňuje **čítať výpoved svedka len v prípadoch ak sú vo výpovediach svedka rozpory** – možno to použiť aj v prípadoch keď uvádza že si nepamätá? Sú to rozpory vo výpovediach? **Ako môžu strany vypočuť takého svedka keď odpovedá len tak že si nepamätá?**

Súd pred rozhodnutím o námietke by mal dať možnosť strane ktorá výsluch vedie a navrhuje prečítať výsluch z PK, aby svedkovi „**osviežila pamäť**“ a to kladením otázok (teda vynechá sa monológová časť výsluchu a hneď sa pristúpi ku kladeniu otázok). Ak aj tu bude svedok vypovedať že si nič nepamätá a protistrana bude naďalej trvať na svojej námietke o zamietnutí možnosti prečítať výpoved svedka z Pk, mal by jej súd vyhovieť a takúto výpoved z Pk neprečítať a to hlavne v prípadoch, keď takýto výsluch svedka v PK nebol vykonaný s možnosťou obhajoby klásť otázky ako aj preto, že ťažisko dokazovania by malo byť v konaní pred súdom, kde by mala byť daná všeobecná prednosť ústnym výsluchom svedkov pred čítaním výsluchov z PK (napokon súd nemusí čítať výpovede svedkov z PK ani v prípadoch ak sú v nich skutočné rozpory, čo vyplýva zo slova „môže“ ktoré bolo použité v ustanovení § 264). Podľa môjho názoru navyše nemožno označiť za rozpory vo výpovediach situácie, ak svedok uvádza že si nepamätá. V takýchto prípadoch svedok

nevypovedá rozdielne, pretože v podstate vypovedal len v prípravnom konaní, nakoľko na hp uvádzal len to, že si nepamätá, čo nie je rozdielna výpoveď od výpovede v pk (rozdiel vo výpovediach znamená, že svedok vypovedá rozdielne o skutkových okolnostiach prípadu, či o páchatelovi trestného činu, teda o tom, čo svojimi vlastnými zmyslami vnímal, čo rozhodne nespĺňa taká výpoveď v ktorej neuvádza nič).

príklad druhý (výsluch svedka, ktorý sa nachádza v cudzine, ktorého výpoveď je podstatná pre rozhodnutie), ide o dve situácie:

- a) jeho pobyt je známy (je napríklad aj vo väzbe)**
- b) obvinený je v cudzine, avšak jeho pobyt nie je známy**

A- ak strana navrhne výsluch svedka, ktorý sa nachádza v cudzine môže súd podľa § 277 ods. 3 Tr. por., navrhnúť aby ho zabezpečila strana ktorá ho navrhla. Súd môže vykonať pokus o doručenie predvolania takémuto svedkovi najmä v prípadoch, ak sa svedok má nachádzať v krajinách mimo EU, či Európy (pokiaľ ide o štáty EU nič nebráni prokuratúre aby zaslala svedkovi predvolanie na HP).

Ak sa svedok nedostaví (prípadne oznámi, že sa dostaviť nechce ale inak je ochotný vypovedať) mal by súd vytvoriť podmienky na možnosti realizácie takéhoto svedka (napríklad požiadať o jeho výsluch s možnosťou obhajcu a prokurátora sa na výsluchu zúčastniť, prípadne vypočúť svedka *cestou videokonferencie* – to je skôr želenie možného vývoja pre budúcnosť). V prípadoch, keď napríklad strany navrhnu že nie je potrebná ich osobná účasť pri výsluchu a **postačí len doručiť otázky**, mal by to súd rešpektovať, vyžiadať si od strán otázky svedkovi (posúdiť či nie sú neprípustné a ak niektoré sú tak tie vyšktrnúť) a následne tieto otázky zakomponovať do žiadosti o výsluch.

Podľa judikatúry ESLP **nestačí** keď súd len vykonal pokus o predvolanie svedka z cudziny, nakoľko je nevyhnuté podniknúť aj ďalšie kroky, ako napríklad žiadosť o právnu pomoc (vypočutie svedka v zahraničí), prípadne utajenie svedka a podobne

B - (prokurátor a svedok ktorého pobyt v cudzine je neznámy) Pokiaľ ide o výsluch svedkov, tak len to, že sa svedok nachádza v cudzine nestačí k tomu, aby bola prečítaná jeho výpoveď z prípravného konania, ak obžalovaný, či aspoň jeho obhajca v prípravnom konaní nemal možnosť sa takéhoto výsluchu zúčastniť a klásť svedkovi otázky. To platí o to viac ak ide o svedka usvedčujúceho, či rozhodujúceho pre obžalobu. Prokurátor by mal navyše preukázať, že vyvinul úsilie o zabezpečenie účasti takéhoto svedka na pojednávaní, či že vyvinul úsilie na zisťovaní pobytu svedka v cudzine. Pokiaľ takýto svedok má neznámy pobyt v cudzine a obžalovaný a ani jeho obhajca nemal nikdy možnosť takéhoto svedka vypočúť a nesúhlasí s čítaním jeho výpovede z prípravného konania (čím by sa obžalovaný vzdal práva konfrontovať a spochybniť svedka) nie je možné takýto dôkaz v konaní pred súdom vykonať (prečítať podľa § 263 ods. 3 písm. a) Tr. por. (čítať výpoveď takéhoto svedka z PK možno len vtedy ak výpoveď takéhoto svedka nie je rozhodujúca pre uznanie viny, či aspoň podstatná)

Tu možno spomenúť rozhodnutie ESLP vo veci Breukhoven proti Českej republike (rozsudok senátu z 21.07.2011), kde súd konštatoval porušenie článku 6 ods. 1, ods. 3 písm. b) Dphovoru. V danej veci bol sťažovateľ odsúdený za obchodovanie s ľuďmi a kupliarstvo s tým, že usvedčujúcimi dôkazmi tu boli výsluchy piatich rumunských dievčat, ktoré boli v PK vypočuté sudcom pre prípravné konanie ako tzv. neodkladný úkon bez prítomnosti sťažovateľa a aj jeho právneho zástupcu (vypovedali, že ich násilím nútil k prostitúcii

a podobne). Následne súd na HP odmietol vypočuť tieto svedkyne s tým, že nie sú dostupné (zrejme sa vrátili do Rumunska) a navyše išlo o neodkladný úkon. ESLP pripomenul, že súdy mali vyvinúť úsilie aby obvinený mohol tieto svedkyne vypočuť pretože s Dovorom je nezlučiteľné, aby odsudzujúce rozhodnutie bolo založené výlučne alebo v rozhodujúcej miere na výpovediach osôb, ktoré obvinený nemal možnosť vypočuť.

- výsluch svedka, ktorý je jedinným alebo podstatným usvedčujúcim dôkazom (právo na vypočutie takéhoto svedka zo strany obhajoby) – takým svedkom môže byť aj napríklad bývalý spoluobvinený

Pri týchto svedectvách je podstatným určenie toho, či výpoveď konkrétneho svedka má podstatný význam pre rozhodnutie o vine obvineného. *Ide o problematiku toho, čo možno rozumieť pod pojmom „podstatný význam“ pre rozhodnutie. Ak totiž obvinený nesúhlasí s čítaním výpovede podstatného svedka nie je možné čítať jeho výpoveď z PK a to ani v prípadoch ak je takýto svedok napríklad v cudzine a podobne.*

To, že definovanie tohto pojmu je podstatným (a to samozrejme aj pre súd ktorý rozhoduje o podanej obžalobe a mal by dbať na fair proces) **je nutné vyvodit' z toho, že práve takéhoto svedka je nutné vypočuť kontradiktórne**, t. j. najmä dať možnosť obhajobe, či priamo obvinenému vypočuť takéhoto svedka (ak takúto možnosť chce obhajoba využiť – ak nie tak sa vzdala na výsluch takéhoto svedka a je možné prečítať výpoveď takéhoto svedka z PK).

To, že určenie toho, kedy možno považovať svedka za „podstatného“ je dôležitým aj pre ESLP možno vyvodit' z jeho judikatúry, ktorá konštatuje, že rozhodujúci význam výpovede svedka je nevyhnutnou podmienkou konštatovania porušenia čl. 6 ods. 3 písm. d) Dohovoru. ESLP poskytol pri definovaní tohto pojmu pomerne rozdielnu judikatúru, ktorú sa snažil zjednotiť v rozhodnutí **Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému kráľovstvu** (rozsudok veľkého senátu zo dňa 15.12.2011), v ktorom uviedol, že pojem „rozhodujúci“ znamená viac než (je silnejší než) pojem preukazujúci, znamená to teda viac než len to, že bez sporných dôkazov by sa odsúdenie stalo menej pravdepodobné a oslobodenie viac pravdepodobné, pretože inak by uvedenej definícii vyhovoval každý dôkaz. Slovo „rozhodujúci“ by malo byť vykladané úzko tak, že označuje dôkaz významný alebo dôležitý, že ho možno považovať za určujúci pre výsledok konania. Tam kde výpoveď svedka, ktorého obhajoba nemala možnosť vypočuť, je podporená ďalšími dôkazmi, bude rozhodujúca povaha sporného dôkazu závisieť na sile týchto **podporných dôkazov**, čím budú tieto podporné dôkazy silnejšie tým menej pravdepodobné bude že sporný dôkaz bude možné považovať za rozhodujúci.

Za rozhodujúci dôkaz je potrebné považovať taký dôkaz, bez ktorého by zostávajúce dôkazy neboli dostatočné k vysloveniu viny.

(skutok a právna kvalifikácia v obžalobe sú podstatné pre stanovenie toho kedy ide o rozhodujúci usvedčujúci dôkaz)

Pokiaľ ide o to, kedy je dôkaz jediným, či podstatným usvedčujúcim dôkazom, tak to, podľa mňa, **zavisi od toho ako je postavená skutková veta obžaloby a aká je právna kvalifikácia v obžalobe.** Tak napríklad, v konkrétnom prípade bola podaná obžaloba na obvineného pre zločin sexuálneho násillia s tým, že skutkovo išlo o prípad, v ktorom mal obvinený kontaktovať cez sociálne siete maloletých, dohodnúť si s nimi stretnutia a následne maloletých fotografovať nahých s putami na rukách a podobne. Jediným dôkazom násillia, ktorých sa mal voči nim obvinený dopustiť, boli len výpovede maloletých a preto museli byť

na hp znova vypočutí, aby mal obvinený (či obhajca) možnosť klásť týmto svedkom otázky (v pk takú možnosť obhajoba nemala). Násilie na maloletých sa napokon na hp nepreukázalo a preto bol skutok prekvalifikovaný na výrobu pornografického diela a sexuálne zneužívanie (formou bezkontaktného zneužívania). Ak by prokurátor žaloval len výrobu pornografického diela a sexuálne zneužívanie, **nemuseli byť maloletí vôbec vypočutí** lebo v pk boli zaistené celé sady pornografických fotiek a videí, ktoré vyhotovoval obvinený a ktorý aj bol na tých fotkách a boli nájdené u neho doma, v telefone, počítači a podobne. Tieto dôkazy by pre takto postavený skutok a právnu kvalifikáciu stačili aj bez výpovedí maloletých.

Uvedené možno zhrnúť tak, že prokurátor môže oprieť obžalobu aj o dôkazy, ktoré neboli v PK vykonané kontradiktórne a navrhovať ich prečítanie na HP. Samozrejme súd môže mať iný názor (**ak ide o rozhodujúci dôkaz tak súd musí mať iný názor, nakoľko musí ex officio dbať na to, aby nedošlo k porušeniu Dohovoru**) a môže ich predvolať na hp na výsluch a to aj v prípadoch, ak boli svedkovia vypočutí v pk kontradiktórne.

(**výsluch maloletého svedka**) Pokiaľ ide o maloletých svedkov, tak časté problémy v praxi spôsobuje to, či ich možno vypočúvať na hp ak to znalec – psychológ vo svojom znaleckom posudku neodporúča. Aj v týchto prípadoch možno maloletých svedkov vypočúť na hp, pretože vyjadrenie znalcov psychológov, že neodporúčajú ďalší výsluch maloletých má vždy len odporúčajúci charakter, je to len ich názor a vôbec nie je záväzný pre súd, či pre prokurátora. Súd a ani prokurátor by takéto odporúčanie nemali rešpektovať vtedy, keď je zrejme že maloletý svedok je jediným svedkom usvedčujúcim obžalovaného, teda jediným rozhodujúcim dôkazom a obvinený nemal nikdy možnosť klásť takémuto svedkovi otázky (možno urobiť vhodné opatrenia na ochranu maloletých – vylúčiť verejnosť, zabezpečenie osobitnej miestnosti pre maloletých a ich rodičov aby sa nestretli s obvineným mimo pojednávacej miestnosti, či s novinármi – aj toto jeho úloha súdu, ktorý má zabezpečiť riadny priebeh HP a výkon práv obhajoby ale aj musí chrániť záujmy maloletých osôb).

Pri 14. ročných svedkoch je treba sa zamerať aj na to kedy dovršia 15 rokov. Ak dovršia 15 rokov v čase konania pred konaním hp, musia byť znova vypočutí už ako riadni (nemaloletí) svedkovia a je bez významu že v pk boli riadne vypočutí ešte ako svedkovia mladší 15 rokov. Preto je niekedy zbytočné prepočúvať takéhoto svedka znova ako osobu mladšiu ako 15 rokov, keď za pár dní 15 rokov bude mať a musí sa vypočúť štandardne

Ak ide o svedka, ktorý vypovedal v Pk a následne je nedostupný (napríklad nezvestný, neznámy pobyt v cudzine a podobne) tak najskôr je nevyhnuté vyvinúť úsilie **o zistenie jeho pobytu** a ak sa to nepodarí, tak je možné jeho výpoveď z PK čítať len v prípadoch ak nejde o rozhodujúceho svedka (takže nasledovať bude posudzovanie toho, či ide o rozhodujúci dôkaz). **Ak áno, tak jeho prečítanie, či skôr založenie odsúdenia na takejto výpovedi bez možnosti obhajoby takéhoto svedka vypočúť, by znamenalo porušenie Dohovoru.** To platí aj v prípadoch, ak ide napríklad o svedka, ktorý zomrel, či svedka mladšieho ako 15 rokov, respektíve ak išlo o neodkladný, či neopakovateľný dôkaz (ak ide o rozhodujúci dôkaz viny musí mať obvinený aspoň raz počas trestného konania možnosť vypočúť takéhoto svedka).

V takýchto prípadoch by mal súd zamietnuť návrhy prokurátora na čítanie výpovede takéhoto rozhodujúceho svedka (ak obhajca s čítaním jeho výpovede nesúhlasí), nakoľko ak by súd založil odsudzujúci rozsudok na takomto dôkaze (a nebolo by dostatočné množstvo podporných dôkazov) išlo by zjavne o porušenie Dohovoru a z nášho pohľadu, v niektorých prípadoch, aj o porušenie § 263 ods. 3 písm. a) Tr. por.

ESLP konštatuje, že prokurátor by sa mal v takýchto prípadoch pokúsiť preukázať vinu bez takéhoto dôkazu, teda na podklade iných dôkazov, pričom čím viac je podporných dôkazov tým viac sa oslabuje rozhodujúci dôkaz a napokon už vôbec nemusí mať rozhodujúci význam.

Ak mal však obvinený, či jeho obhajca reálnu možnosť vykonať výsluch takéhoto svedka v PK a nevyužil ju, nie je nutné hľadať takéhoto nedostupného svedka a je možné prečítať jeho výpoveď z PK aj v prípade ak ide o podstatného svedka pre vinu (napríklad Kopecký proti Českej republike, kde obhajca mal možnosť v PK sa zúčastniť výsluchu takéhoto rozhodujúceho svedka ale ju nevyužil). Inak neexistuje všeobecné právo, ktoré by dávalo obhajobe právo na znovuvypočutie svedka, či kohokoľvek v konaní pred súdom, keď mal takú možnosť v prípravnom konaní. Ak teda napríklad obvinený zmení počas hp obhajcu, a nový obhajca chce vypočuť svedkov, na čítanie ktorých dal predtým obžalovaný súhlas a boli aj prečítané (napríklad na predchádzajúcom hp) nie je nutné takejto požiadavke nového obhajcu vyhovieť, pretože tieto dôkazy už boli riadne a zákonne vykonané (súd sa nemusí prispôsobovať zmenenej, či novej taktike obhajoby).

- **výsluch svedkov – monológová časť** – monológová časť výsluchov svedkov sa javí ako zbytočná a do budúcnosti bude potrebné zvážiť možnosť jej vypustenia. Strany sa často pri výsluchoch svedkov potrebujú zamerať len na hlavné body a nie je nevyhnutné aby sa svedok naskôr sám súvisle mal vyjadrovať o tom čo videl, či počul (svedkovia nezriedka v tejto časti výsluchu mlčia, nevedia čo majú hovoriť, prípadne si už pre odstup času nepamätajú a preto často aj v súčasnosti je tzv. monológová časť výsluchu len teóriou, nakoľko veľká časť svedkov proste potrebuje hneď otázky aby čokoľvek povedala). Preto je potrebné zaviesť pružnejší spôsob možnosti výsluchu svedkov a to len kladením otázok – teda možnosť strany vykonať výsluch podľa vlastných predstáv (v určitých mantineloch na ktorých dodržiavanie dohliada súd). Išlo by o tzv. **priamy výsluch svedkov (bez monológovej časti – tu sa možno inšpirovať anglosaským systémom)** kde by sa výsluch svedkov realizoval prostredníctvom konkrétnych otázok, ktorými by vyslúchajúci viedol svedka k objasneniu sporných bodov prejednávanej veci s tým, že protistrana by sa sústredila na vznášanie námietok voči pokladaným otázkam (či voči spôsobu vedenia výsluchu, teda napríklad že ide o sugestívne otázky, šikanózný výsluch svedka a podobne – vhodným by bolo aby sa museli klásť otázky tak aby na ne svedok musel odpovedať celou vetou a nie len „áno“ alebo „nie“)

príklad – dôkazy z počutia, či z druhej ruky – pokiaľ ide o dôkazy z počutia, tak ich vykonanie Trestný poriadok nezakazuje, avšak len na nich nemožno založiť odsúdenie. Napokon, takéto dôkazy ani spravidla nemožno vykonať kontradiktórne, pretože takýto svedkovia nevedia nič o páchatelovi, či trestnom čine ale len tom kto im takú informáciu dal a za akých okolností. Do budúcnosti sa prihovám za úplné zakázanie takýchto výsluchov svedkov z druhej ruky.

Prípady keď je množstvo svedkov a majú vypovedať o tom istom (napríklad obžalovaný preukazuje, že bol v čase spáchania skutku na oslave kde bolo 30 osôb a navrhne ich k tomu vypočuť, je možné vypočuť len dvoch alebo troch svedkov a súd nemusí pripustiť výpoveď všetkých – takýto postup je súladný aj s rozhodovacou činnosťou ESLP)

Znalecké dokazovanie

Zásada kontradiktórnosti v súdnom konaní sa prejavuje aj v znaleckom dokazovaní. To znamená, že ak niektorá zo strán doručí v konaní pred súdom znalecký posudok súdu (napríklad časté predkladanie znaleckých posudkov z cestnej dopravy obhajobou pri tzv. dopravných trestných činoch) je povinnosťou súdu zaslať znalecký posudok protistrane s dostatočným časovým predstihom, aby sa mohla s ním oboznámiť a prípadne viesť aj výsluch takéhoto znalca a spochybniť ho.

Tu však treba pripomenúť že zásada kontradiktórnosti sa týka len súdneho konania a nie aj vypracovávanie znaleckého posudku znalcom. Ak teda napríklad obhajoba navrhuje, že chce byť prítomná pri vyšetrení obžalovaného, či svedka pri psychiatrických alebo psychologických posudkoch, prípade pri znaleckom pokuse (napríklad v tzv. dopravných veciach), súd nemôže takémuto návrhu vyhovieť nakoľko **zásada kontradiktórnosti sa vzťahuje len na konanie pred súdom a nie aj na konanie pred znalcom** (zistiť ako konkrétne dospel znalec k záverom v posudku môžu strany buď priamo z písomne podaného znaleckého posudku alebo pri výsluchu znalca na HP ktorý už musí splňať parametre kontradiktórnosti)

Časté žiadosti **o konfrontáciu znalcov** (najmä v prípadoch tzv. dopravných vecí). Konfrontáciu znalcov trestný poriadok nepozná, avšak nie je vylúčené, aby obaja znalci vypovedali po sebe a aby ten ktorý vypovedal ako prvý zostal v pojednávacej miestnosti a následne reagoval na výpoveď druhého znalca, ktorý zase môže reagovať na prvého.

Odpočúvania a záznam telekomunikačnej prevádzky

Z hľadiska zásady kontradiktórnosti pri tzv. odposluchoch je dôležité, aby obhajoba mala prístup k všetkým odposluchom ktoré boli vo veci vykonané. Prokurátor môže (a aj by mal) odposluchy do spisu selektovať (z hľadiska ich prepisov) tak, aby tam boli len tie, ktoré považuje za podstatné pre posúdenie veci. Obhajoba by však mala mať možnosť vypočuť si všetky odposluchy, ktoré boli zrealizované, aby zase sama mohla posúdiť, čo je podstatné pre obžalovaného.

Z tohto pohľadu je nevyhnutné aby **súčasťou spisu boli CD so všetkými odposluchmi**, ktoré boli vykonané, avšak súd nemá povinnosť ich k návrhu obhajoby prehrať všetky (t. j. vykonať ich v rámci dokazovania). Ak takýto návrh obhajoba podá, mal by súd obhajobe umožniť prístup k CD nosičom (napríklad vyhotoviť obhajobe kópie) a poskytnúť obhajobe čas aby sa s nimi oboznámila a prípade navrhala vykonať (prehrať) v konaní pred súdom tie, ktoré považuje za relevantné.

Kto má v konaní pred súdom oboznamovať odposluchy? Pokiaľ ide o prepisy, tak ich čítaním by rozhodne mal byť poverený prokurátor ak ich navrhne prečítať. Pokiaľ ide o prehranie odposluchov, tak nie je vylúčená ani tá možnosť, že súd uloží strane aby technicky zabezpečila ich prehratie v pojednávacej miestnosti, prípadne ich nechá prehrať sám súd na vlastnom nosiči

Listinné dôkazy

Pokiaľ strany navrhnu vykonanie dôkazov vyžiadaním rôznych listinných dôkazov (napríklad správ, odborných vyjadrení a podobne), mali by si ich zabezpečiť samé (ak sú také návrhy nezamietne) a dostať na to aj primeraný časový priestor.

Až v prípade, ak strany preukážu, že sami taký dôkaz nemôžu zabezpečiť (napríklad niektoré štátne orgány ako Úrad práce, často odmietajú vydávať rozne vyjadrenia, či listiny obhajobe a obhajoba preukazuje nemožnosť zabezpečiť dôkaz negatívnym vyjadrením štátneho orgánu) by mal takéto dôkazy zabezpečiť súd.

Pokiaľ ide o listinné dôkazy je nutné, aby boli k dispozícii aj **originály** týchto listinných dôkazov (respektíve ich overené kópie). Napríklad Európsky súd pre ľudské práva videl porušenie článku 6 ods. 3 písm. d) Dohovoru aj v prípadoch, keď nešlo o výsluch svedka (napriek tomu, že v tomto článku sa vyslovene hovorí len o svedkoch), ale išlo o listinné dôkazy, pričom podstatné dôkazy sa v konaní pred súdom objavili len vo forme kópií šekov a elektronických záznamov banky, v dôsledku čoho nebolo možné skontrolovať, či zodpovedajú originálom (trestné konanie sa viedlo pre trestný čin sprenevery) – rozsudok Papageorgiu proti Grécku z 09.05.2003.

Pokiaľ ide o listinné dôkazy tak vzhľadom k zásade bezprostrednosti a ústnosti je možné čítať ako listinné dôkazy len také dôkazy, ktoré sú, samé o sebe, dôkazným predmetom. **Ako listinné dôkazy teda nemožno čítať napríklad výsluchy osôb**, ktoré boli vykonané v iných konaniach (napríklad výpoveď obvineného v daňovom konaní, či svedka v inej trestnej veci), pretože výsluchy osôb možno čítať len za podmienok, ktoré stanovuje ustanovenie § 259 a § 263 a iné (ohľadne čítania výpovedí obžalovaného a svedka)

Nezákonné a neprípustné dôkazy a neprípustný spôsob výsluchu svedka, či znalca:

K uvedenému bodu je nevyhnutné zdôrazniť, že Trestný poriadok nepozná rozčlenenie dokazovania na dokazovanie skutku, či jeho právnej kvalifikácie a dokazovanie ohľadne posudzovania toho, či je predkladaný alebo navrhovaný dôkaz získaný zákonne alebo nie.

Napriek tomu sa súd na HP nevyhne tomu, aby musel najskôr, pred vykonaním takéhoto dôkazu, posudzovať jeho zákonnosť, či prípustnosť v dokazovaní (to je otázka spravodlivého procesu, kde súd musí byť aktívny).

Súd by sa teda otázkou zákonnosti, či nezákonnosti získania predkladaného dôkazu mal zaoberať ex offio a to vždy ak by tu bolo určité podozrenie (napríklad strana predkladá **výpis z bankového účtu svedka, prípadne výpis zo zdravotnej dokumentácie svedka, prokurátora a podobne**), či bol dôkaz získaný legálne, prípadne ak druhá strana vznesenie námietku nezákonnosti dôkazu.

Napriek tomu, že podľa Trestného poriadku sa **má viesť dokazovanie ohľadne skutku uvedeného v obžalobe** (a následne aj o treste, náhrade škody a podobne) bude v niektorých prípadoch nevyhnutné viesť aj dokazovanie ohľadne prípustnosti či zákonnosti dôkazov, ktoré strany navrhujú na HP vykonať. – súd koná z úradnej povinnosti a to vzhľadom na § 119 ods. 2 Tr. por.

(dôkazné bremeno) Toto dokazovanie je špecifické tým, že preukázať pôvod nadobudnutia dôkazu musí strana, ktorá ho predkladá, teda napríklad ak obhajoba predkladá výpis zo zdravotnej dokumentácie svedka a prokurátor vznesenie námietku zákonnosti získania toho výpisu (napríklad že výpis sa môže vydať len toho koho sa týka, znalcovi a podobne – teda presne uvedených osôb) **bude na obhajobe aby preukázala spôsob získania takéhoto dôkazu**. Ak sa tak nestane, či ak nebude obhajoba chcieť odhaliť spôsob získania takéhoto

dôkazu, nebude môcť byť vykonaný a nebude sa môcť ani nachádzať vo vyšetrovacom spise. Do určitej miery tu možno hovoriť o dôkaznom bremene toho kto dôkaz predkladá.

V niektorých prípadoch je však dokazovanie na HP o priebehu dokazovania v PK predmetom kritiky NS SR – napríklad ak obvinený tvrdil, že bol pri výsluchu bitý, tak NS SR kritizuje výsluch policajtov k tejto otázke s tým, že ak by povedali, že obvineného by bili tak by sa dopustili trestného činu a preto je zbytočné viesť takéto výsluchy.

Avšak aj tu nemožno zabúdať na to, že dokazovanie podmienok za akých k výsluchu došlo môže byť rozhodujúce pre posúdenie, či ide o zákonne alebo nezákonne získaný dôkaz (napríklad aj judikatúra, či odborná literatúra už dávnejšie konštatovala, že výsluch by nemal trvať príliš dlho bez spánku, jedla, či pitia, respektíve za nátlakových okolností).

Šikana (zneužitie práva na kontradiktórny výsluch) – šikanózný výkon práva je taký výkon práva keď cieľom výkonu práva je niečo iné ako to k čomu je právo určené.

Šikana svedka či znalca osobou, ktorá vedie výsluch – pokiaľ ide o spôsob vedenia výsluchov stranami, tak je potrebné uviesť, že namietat možno nielen jednotlivé otázky ale aj spôsob vedenia výsluchu ako celok. Súd, ktorého povinnosťou je dbať na fair proces, musí zároveň dbať aj na to, aby osoby, ktoré vo veci vypovedajú neboli zbytočne zaťažované otázkami, ktoré nesúvisia s vecou (čo napokon vyplýva aj z toho, že súd musí dbať na to, aby sa HP nezdržiavalo výkladmi a prejavmi, ktoré nemajú vzťah k prejednávanej veci).

V tomto smere je nutné spomenúť výsluchy, kde obhajoba kládla svedkov ako aj znalcom obrovské množstvo otázok, ktoré sa v podstate len dokola opakovali (s pozmenením znením) a ktorých cieľom nebolo viesť kontradiktórny výsluch svedka, ale „zdeptať“ svedka, či znalca, „unaviť ho“ a následne dotlačiť k tomu, že rezignuje na ďalšie odpovede, respektíve že sa zmýli pri odpovedi.

Tu je nevyhnutné pripomenúť, že každé právo, tak aj právo na kontradiktórny výsluch svedka, znalca) je možné zneužiť a takýto výkon práva nepožíva ochranu a súd musí proti nemu zakročiť ex offo. Právny poriadok stanovuje Zákaz zneužitia subjektívneho práva (pozri napríklad Imrich Fekete, Občiansky zákonník, komentár, Epos, Bratislava 2007, s. 24) s tým, že zneužitie práva predstavuje typ protiprávneho konania, pri ktorom subjekt pri výkone práva formálne neprekračuje hranice svojho subjektívneho práva, avšak prekračuje hranice medzi oprávneným výkonom práva a zneužitím práva. Za zneužitie práva možno považovať iba také konanie, ktorého cieľom nie je dosiahnutie účelu a zmyslu sledovaného právnou normou, ale ktoré je vedené úmyslom spôsobiť inému účastníkovi ujmu. **Zneužitie práva sa v praxi prejavuje vo forme šikanózneho výkonu práva. Šikanou je taký výkon práva, ktorého cieľom je poškodiť iného**

Už bolo uvedené vyššie, že cieľom šikanózných výsluchov nie je spochybniť svedka otázkami, ale zdeptať a unaviť svedka bezduchým opakovaním rovnakých otázok a to najmä v prípadoch, keď vyslúchajúca strana sa nestotožňuje s odpovedami svedka a chce ho takto prinútiť aby zmenil výpoveď, či aby dal za pravdu ich verzii.

Súd musí takýto šikanózný výsluch svedka zastaviť, pričom musí postupovať tak, že takýto výsluch ukončí, čo zaznamená do zápisnice spoločne aj s dôvodmi ukončenia výsluchu (ukončenie výsluchu by malo byť vždy až posledná a krajná možnosť, teda najskor, v priebehu výsluchu by mal súd osobu, ktorá takýto výsluch vedie upozorniť, že ak nezmení

spôsob vedenia výsluchu, bude výsluch ukončený). Postupovať možno podľa nasledovných ustanovení:

Podľa § 253 ods. 1 Tr. por. hlavné pojednávanie vedie a všetky opatrenia smerujúce na zabezpečenie jeho riadneho priebehu nariaďuje predseda senátu. Pritom prihliada na oprávnené záujmy strán.

Podľa § 253 ods. 3 Tr. por. predseda senátu je povinný dbať na to, aby hlavné pojednávanie nebolo zdržované výkladmi a prejavmi, ktoré nemajú vzťah k prejednávanej veci a aby bolo zamerané na čo najúčinnejšie na objasnenie veci v rozsahu potrebnom pre spravodlivé rozhodnutie.

Podľa § 268 ods. 2 Tr. por. s poukazom na § 259 Tr. por. je prípustným namietat' nielen prípustnosť otázky, ale aj spôsob vykonávania výsluchu.

Podľa § 258 ods. 2 Tr. por. (per analogiam) výsluch môže predseda senátu prerušiť len vtedy, ak výsluch nie je vedený v súlade so zákonom alebo je výsluch vedený inak nevhodným spôsobom.

Ustanovenie § 253 ods. 3 Tr. por. sa týka „vedenia hlavného pojednávania“, čo znamená, že sa týka celého priebehu hlavného pojednávania a to vrátane dokazovania. Je preto nielen právom, ale aj povinnosťou sudcu (samosudcu, či predsedu senátu) kontrolovať v dokazovaní nielen otázky, ktoré strany kladú jednotlivým vypočúvaným osobám, ale aj vedenie výsluchov ako celok a reagovať, ak spôsob vedenia výsluchu sa zjavne vymyká hľadiskám účelnosti a dôstojnosti konania, teda ak nie je zameraný na vedenie kontradiktórneho výsluchu (t. j. spochybnenie vypočúvanej osoby, respaktíve záverov, ktoré predkladá), ale je zameraný len na opakovanie otázok, ktoré už boli vypočúvanou osobou zodpovedané. Opakované kladenie rovnakých otázok, na ktoré už vypočúvaná osoba niekoľkokrát odpovedala a to len z dôvodu, že strana nesúhlasí s odpoveďami vypočúvanej osoby, nemožno pokladať za spôsob vedenia výsluchu, ktorý by bol zameraný, v zmysle § 253 ods. 3 Tr. por., na čo najúčinnejšie objasnenie veci a nejde ani o kontradiktórny spôsob vedenia výsluchu.

Ukončenie šikanózneho výsluchu svedka či znalca nemožno pokladať za porušenie práv obhajoby, nakoľko obhajoba mala prietor na vedenie kontradiktórneho výsluchu svedka, či znalca, avšak následne toto svoje právo zneužila, teda sama sa vzdala možnosti na kontradiktórny výsluch svedka. Je treba zopakovať, že súd by mal ukončiť výsluch znalca, či svedka až vtedy, keď obhajoba z dôvodu nesúhlasu s odpoveďami znalca, kladie znalcovi stále rovnaké otázky, ktoré boli len inak formulované a znalec bol nútený dookola vysvetlovať to.

Takýto spôsob výsluchu je potrebné považovať za výsluch vedený nevhodným spôsobom (§ 258 ods. 2 Tr. por., § 259 Tr. por.), ktorý nebol vôbec vedený za účelom objasnenia veci (§ 253 ods. 1 Tr. por.). V takýchto prípadoch totiž nejde o využitie práva viesť kontradiktórny výsluch, ale ide o zneužitie tohto práva, teda o tzv. šikanózny výsluch znalca, čo súd, s poukazom na znenie vyššie uvedených ustanovení Trestného poriadku, nemôže akceptovať a musí výsluch ukončiť (za použitia § 253 ods. 1 Tr. por.).

Len pre úplnosť súd je potrebné uviesť, že napríklad v zmysle § 259 Tr. por. možno namietat' nielen jednotlivé otázky, ale aj samotný spôsob vedenia výsluchu a ak **súd môže**

rozhodnúť, že na jednotlivé otázky vypočúvaná strana neodpovie, môže tiež rozhodnúť o ukončení výsluchu (argumentum a minore ad maius – od menšieho k väčšiemu), ak je evidenté, že v podstate nejde o výsluch, ale ide o šikanovanie vypočúvanej osoby

Doplňanie dokazovania súdom (ohľadne skutkových okolností) pri pasivite strán, či zjavne nedostatočne vykonanom dokazovaní

Pokiaľ ide o dopĺňanie dokazovania zo strany súdu, tak v takýchto prípadoch by mal byť súd mimoriadne zdržanlivý, pretože aktivita v dokazovaní je na stranách, pričom dôkazné bremeno má výhrade prokurátor, ktorý má na HP dokazovať vinu obžalovanému.

V zásade nie je úlohou súdu vstupovať do dokazovania, ktoré sa netýka problematiky vedenia HP (napríklad neprípustnosti ďalšieho trestného stíhania), pretože takýto postup súdu by sa mohol považovať za porušenie zásad rovnosti strán ako aj porušenie zásady nezávislosti, či nestrannosti súdu, pretože súd by aktívne vystupoval na strane prokurátora (či obvineného).

Netreba zabúdať, že úlohou súdu pri konaní HP nie je dokazovať vinu, či nevinu obžalovaného, ale len umožniť fair sporový proces a dbať nad jeho dodržiavaním (následne vo veci rozhodnúť s tým, že obžalovaný má vždy výhodu, pretože akékoľvek pochybnosti musí vykladať v jeho prospech – to je do určitej miery vyvažovanie pôvodne nevýhodného postavenia obvineného v dokazovaní, keď obvinený nemá také procesné možnosti na dokazovanie ako prokurátor – napríklad žiadať vykonanie domovej prehliadky a podobne).

Príklady

- poškodzovanie veriteľa, keď prokurátor preukázal len to, že obžalovaný ako dlžník mal dlh voči veriteľovi poškodenému a predal svoj majetok – má súd upozorniť prokurátora, že predaj majetku nie je sám o sebe trestným činom a že o trestný čin poškodzovania veriteľa by mohlo ísť len v prípade, ak by obžalovaný nemal ani iný majetok, z ktorého by sa poškodený mohol uspokojiť?

- lúpež a krádež – obžalovaný bol stíhaný za dva skutky lúpeže a dva skutky pomerne bezvýznamnej krádeže – prokurátor sa zameril na lúpeže a preukazoval ich spáchanie obžalovaným (pol roka), následne však zabudol na tie dve krádeže a keď došlo k tomu, že či majú strany návrhy na doplnenie dokazovania tak prokurátor povedal, že nie (hoci ohľadne krádeží nebolo vykonané žiadne dokazovanie na HP a obv. odmietol vypovedať). Obhajca tiež povedal, že nie, nakoľko bez krádeží by klientovi nehrozila asperačná zásada. Čo má súd urobiť? Má pripomenúť tie dve krádeže prokurátorovi? Možno zásadu rovnosti strán porušiť v prospech zásady zisťovania skutkového stavu veci o ktorom nie sú dvôvodné pochybnosti napriek tomu, že táto zásada neviaže súd?

- poškodzovanie cudzej veci – odborné vyjadrenie ku škode sa ukázalo ako nepoužiteľné, následne prokurátor odmietol vyžiadať nové a chcel aby to urobil súd, súd to odmietol, že nie je jeho úlohou preukazovať znaky skutkovej podstaty a oslobodil obžalovaného – bol jeho postup správny?

Napriek tomu, že súd má možnosť (nie povinnosť) vstúpiť do dokazovania, mal by tak urobiť skutočne len v nevyhnutných prípadoch.

Rozhodnutie súd vystupovať aktívne vo fáze dokazovania viny je možné, za určitých okolností, hodnotiť aj ako svojvoľné napomáhanie jednej alebo druhej strane, ktoré narúša nestrannosť a nezávislosť súdu. Súd by nemal ohrozovať svoju nestrannosť a zneužívať svoju dôkaznú aktivitu v prospech niektorej zo strán. Vzhľadom k uvedenému by súd nemal, z vlastnej iniciatívy, vnášať do sporu nové skutočnosti alebo dôkazy, pokiaľ je už pred ich vykonaním pravdepodobné, že môžu prospieť len jednej zo strán sporu. Súd takúto nadbytočnú aktivitu nemôže odôvodniť ani tým, že je v záujme spravodlivosti, nakoľko takéto oprávnenie pre súd nie je v zákone uvedené.

Zmena skutkovej vety obžaloby v rozsudku a zmeny právnej kvalifikácie vykonané počas HP

Zaujímavou problematikou a to najmä z hľadiska zásady rovnosti strán je možnosť súdu meniť skutkovú vetu v obžalobe a hlavne meniť právnu kvalifikáciu. Ustanovenie § 284 ods. 2 Tr. por. vyslovene stanovuje súdu povinnosť, že ak chce obžalovaného uznať za vinného podľa prísnejšieho ustanovenia Trestného zákona ako podľa ktorého skutok posudzovala obžaloba, musí ho na to upozorniť a prípadne mu aj poskytnúť lehotu na prípravu obhajoby vzhľadom k možnej zmene právnej kvalifikácie.

Toto ustanovenie je do určitej miery problematickým nakoľko môže narúšať zásadu rovnosti strán v konaní pred súdom. Ak súd, sám, bez návrhu prokurátora, upozorní na možné zmeny právnej kvalifikácie, možno, v niektorých prípadoch chápať túto jeho aktivitu ako pomoc prokurátorovi, ktorý **nedokáže dôkazne udržať obžalobu a tam uvedenú právnu kvalifikáciu a súd mu takto naznačí, pri akom trestnom čine by možno prichádzal do úvahy výrok o vine.**

Som názoru, že súd by mal upozorňovať na možné zmeny právnej kvalifikácie, či výraznejšie úpravy skutkovej vety uvedenej v obžalobe len v prípadoch, ak by prokurátor takúto zmenu navrhol na HP, teda ak by ako strana ktorá má dôkazné bremeno sám reagoval na výsledky dokazovania na HP návrhom na zmenu právnej kvalifikácie. Obžalovaný by pritom mal byť zásadne upozornený na všetky zmeny právnej kvalifikácie, teda nie len na prípady, keď prichádza do úvahy zmena k prísnejšiemu ustanoveniu, pretože vždy by mal mať priestor zamerať obhajobu aj na zmenenú právnu kvalifikáciu a to aj v prípadoch, keď sa navrhuje miernejšia právna kvalifikácia. Samozrejme reagovať by mal súd aj v prípadoch ak návrh na zmenu právnej kvalifikácie podá obhajoba.

Ak by prokurátor nenavrhol na HP žiadne zmeny právnej kvalifikácie, mal by sa súd zamerať len na skutkovú vetu a právnu kvalifikáciu, ktorá je uvedená v obžalobe a na to, či vo vzťahu k nim uniesol prokurátor dôkazné bremeno ohľadne viny. Ak sa tak nestane, mal by obžalovaného spod obžaloby oslobodiť a to bez ďalšieho, teda nemal by prokurátorovi pomáhať a hľadať právne kvalifikácie aby mu mohol vyhovieť.

Tento výklad je možné označiť, v súčasnej právnej úprave, za pomerne sporný, avšak prenesením dôkazného bremena na prokurátora (a tým, že súd už nie je orgán činný v trestnom konaní a ani nemá mať ambície „bojovať“ proti kriminalite) treba dospieť k záveru, že súd, ako arbiter, by nemal pomáhať žiadnej zo strán, ak strany v tomto smere nevyvíjajú žiadnu aktivitu.

To platí aj v prípadoch, ak prokurátor drží obžalobu, pretože je názoru, že tam uvedená právna kvalifikácia je správna a preukázaná, avšak súd je názoru, že by malo ísť o iný trestný

čin. V takýchto prípadoch by súd taktiež mal vyniesť **oslobodzujúci rozsudok a nedržať obžalobu prípadnou zmenou právnej kvalifikácie**, či úpravou skutkovej vety. (samozrejme takýto postup by vyžadoval niektoré legislatívne zmeny najmä v odvolacom konaní ako aj v možnosti prokurátora podať odvolanie len v smere jeho pôvodnej právnej kvalifikácie).

Pokiaľ ide o konanie pred súdom tak v tomto **smere neexistuje doposiaľ žiadna judikatúra**, avšak, určité náznaky a nakročenie k zmene náhľadu súdu v súdnom konaní možno badať už v prípravnom konaní pri rozhodovaní sudcu pre prípravné konanie o návrhu na vzatie obvineného do väzby.

Judikatúra:

Najvyšší súd SR (sp. zn. 3Tdo 48/2011) vo svojom rozhodnutí v podstate uviedol, že sudca pre prípravné konanie sa má pri návrhu na vzatie do väzby zaoberať len právnou kvalifikáciou uvedenou v uznesení o vznesení obvinenia, prípadne zmenenou právnou kvalifikáciou, ktorú uviedol napríklad prokurátor do návrhu na vzatie do väzby, avšak **nie je oprávnený zaujímať stanovisko k prebiehajúcej trestnému stíhaniu, pretože by tak neprípustne zasahoval do právomoci a pôsobnosti orgánov činných v trestnom konaní. Ak sudca pre prípravné konanie pri rozhodovaní o väzbe odmietne pôvodnú, či zmenenú právnou kvalifikáciu skutku musí obvineného prepustiť zo zadržania na slobodu a to bez toho, aby sa ďalej zaoberal formálnymi dôvodmi väzby**. Z uvedeného rozhodnutia teda možno vyvodit' záver, že súd skutočne nie je pomocníkom orgánov činných v trestnom konaní a preto ani nie je oprávnený ďalej zisťovať, či by skutok uvedený v uznesení o vznesení obvinenia mohol napĺňať znaky skutkovej podstaty iného trestného činu.

Pokiaľ ide o zmeny právnej kvalifikácie, tak je zaujímavou judikatúra ESLP, ktorý zmeny právnej kvalifikácie, či výrazné úpravy skutku vykladá prostredníctvom **práva obvineného byť oboznámený s povahou a dôvodmi obvinenia** (čl. 6 ods. 3 písm. a) Dohovoru), pričom toto právo nezvťahuje len na začatie trestného stíhania (či v podmienkach SR na vznesenie obvinenia). Podľa ESLP by v zásade zmena právnej kvalifikácie mala byť

- **predvídateľná**, teda obvinený by mal byť na ňu upozornený a mal by mu byť daný čas si pripraviť k nej obhajobu (**forma oboznámenia** nie je predpísaná, môže to byť písomná forma, či ústna zachytená v zápisnici o HP)

- obvinený by mal byť upozornený na každú zmenu právnej kvalifikácie, teda **aj zmenu mierejšiu** (rozhodnutie Block proti Maďarsku zo dňa 25.01.2011, kde bolo porušením Dohovoru neoznámenie miernejšej právnej kvalifikácie), pričom by mal byť dopredu upozornený aj na výrazné zmeny napríklad v zavinení (zmena **úmyselného zavinenia na nedbanlivostné**), ďalej aj na to, že už napríklad nie je považovaný **za spolupáchateľa ale účastníka** (rozhodnutie Nuutinen proti Fínsku), prípadne **že nejde o dokonaný trestný čin ale len o jeho pokus** (rozhodnutie Miraux proti Francúzku zo dňa 26.09.2006) a podobne – všetky tieto zmeny totiž možno podradiť pod právo uvedené v čl. 6 ods. 3 písm. a) Dohovoru, ktoré nemá v tomto smere žiadne výnimky

ESLP pritom konštatuje, že ak nedostal obvinený možnosť adekvátne reagovať na zmenu právnej kvalifikácie v prvostupňovom konaní, môže byť toto pochybenie napravené v odvolacom konaní, kde mu má byť poskytnutý priestor na to, aby mohol reagovať na zmeny právnej kvalifikácie.

V tomto smere je zaujímavou judikatúra Ústavného súdu ČR (nález zo dňa 24.04.2006 sp. zn. I. ÚS 670/2005), v ktorom bol posudzovaný prípad obvineného, ktorý bol súdom prvého

stupňa uznaný vinným z pokusu spôsobenia ťažkej ujmy na zdraví. Odvolanie podal iba obvinený, ktorý v podstate namietal, že skutok uvedený v rozsudku súdu nezodpovedá dôsledne právnej kvalifikácie za ktorú bol uznaný vinným. Odvolací súd, len na podklade jeho odvolania, zrušil rozsudok súdu prvého stupňa a sám uznal obžalovaného za vinného taktiež z pokusu spôsobenia ťažkej ujmy na zdraví, avšak podstatne zmenil skutkovú vetu a to tak, aby lepešie vyhovovala použitej právnej kvalifikácii. Ústavný súd ČR zrušil predmetné rozhodnutie súdu, pričom skonštatoval, že starostlivosť o dokonalosť popisu skutku je doménou aktivity obžaloby a nie aktivity súdu, ktorý sa odstrasňovaním takejto vady podiela na preukazovaní viny obvineného, čo rozhodne nemožno chápať ako nestranné rozhodovanie o vine, či nevine. Ústavný súd ČR tu napokon konštatoval aj porušenie princípu zákazu zmeny k horšiemu (odvolací súd upravoval skutok v neprospech obvineného a to len na podklade jeho odvolania), pričom konštatoval, že zákaz zmeny k horšiemu nemožno porušiť ani v prospech objektívnej pravdy.

K písmenu C – tretia fáza – skončenie dokazovania a rozhodnutie súdu

skončenie dokazovania a záverečné reči – je možné použiť tvrdenia obvineného v záverečných rečiach? **príklad prvý** – obvinený skutok popieral, avšak v záverečnej reči sa ku skutku priznal – súd založil odsúdenie obvineného v prevažnej miere na tvrdeniach obžalovaného v záverečnej reči – postupoval súd správne? Je možné záverečné reči obvineného či jeho posledné slovo použiť ako dôkaz? Ak nie (keďže dokazovanie už bolo skončené tak aký význam majú vlastne záverečné reči? Prečo nemožno použiť vyjadrenie obvineného ktoré odznelo bezprostredne pred súdom? A keď ju do úvahy neberieme, možno použiť vyjadrenie obvineného v záverečnej reči že skutok ľutuje ako poľahčujúcu okolnosť? Alebo mal by sa súd vysporiadať s návrhmi obhajoby na zmenu právnej kvalifikácie uvedenú v záverečnej reči?)

príklad druhý – pripomienky obvineného k vykonaným dôkazom – možno ich použiť ako dôkaz v trestnom konaní – má sa s nimi súd vysporiadať v rozsudku? Možno len na nich založiť odsúdenie?